

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин

«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»:

Навчально-методичний посібник

Івано-Франківськ
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра історії України і методики викладання історії

Єгрешій О.І.

Навчально-методичний посібник

**для студентів денної та заочної форми навчання, які навчаються за спеціальністю 032
“Історія та археологія”**

Івано-Франківськ, 2024

УДК 930.1:94(477)

Єгрешій Олег Ігорович. Навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання, які навчаються за спеціальністю 032 "Історія та археологія". Івано-Франківськ, 2024. 58 с.

У навчально-методичному посібнику пропонується короткий огляд соціокультурного розвитку України. Посібник призначений для студентів спеціальності 032 "Історія та археологія".

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри історії України і методики викладання історії Протокол № 1 від 26 серпня 2024 р.

Укладач:

Єгрешій О. І. – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»

Рецензенти:

Королько А.З. – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Геник Л.Я. – кандидат педагогічних наук

© Кафедра історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника», 2024

© Єгрешій О.І., 2024

ЗМІСТ

1.Анотація до курсу.....	4
2.Загальна інформація.....	5
3.Мета та цілі курсу.....	11
4.Тематичний план.....	14
5.Тематика семінарських занять:.....	17
6.Колоквіум. Знання культурологічного словника.....	41
7.Вимоги до написання рефератів з історії культурних локацій своїх населених пунктів.....	47
8.Хронологічна таблиця. Найголовніші культурні події в Україні.....	49
9.Програмові вимоги до заліку з дисципліни.....	51
10. Завдання до самостійної роботи.....	53
11. Тести до заліку з історії української культури (зразок).....	54
12.Рекомендована література.....	55

1. Анотація до курсу

Історія української культури – дисципліна, яка формує ідентичність і національну самоповагу, адже історія культури концентрує у собі такі взаємопов’язані речі, як національна мова, традиції та історична пам’ять. Вводячи студента у світ української культури з її основними науковими проблемами і дискурсами, автор намагається представити головні історичні віхи, викладає процес становлення усіх напрямів розвитку культури, простежити процес формування національно-культурних цінностей, поширення нових стилів мистецтва, констатовано зв’язок часів через збереження і розвиток культурних традицій у контексті сучасного культурологічного підходу до культури України як комплексної системи. Автор прагне розглядати історію української культури крізь призму трьох основних проблем: творення певного типу суспільства – умовно кажучи, певної цивілізації; системи спільних цінностей – матеріальних, духовних; та розвитку менталітету історичної людини тобто ідеології. Увагу приділено також з’ясуванню низки теоретичних питань щодо сутності культури, її структури, взаємозв’язку з економічними, політичними та іншими суспільними процесами, співвідношенню загальнолюдських та національних культурних цінностей, традиціям та новаціям у культурі тощо. Розглядаються й проблеми збереження національних культурних традицій в народному середовищі, що власне і зробило можливим українське культурне відродження і появу незалежної української держави у ХХ ст.

2. Загальна інформація:

Назва дисципліни	Історія української культури
Викладач (-і)	Єгрешій Олег Ігорович
Контактний телефон викладача	0677383657
E-mail викладача	ludyna@ukr.net
Формат дисципліни	1. Цикл загальної підготовки 1.1 Обов'язкові дисципліни
Обсяг дисципліни	90 год.; кількість кредитів ECTS – 3
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/2477
Консультації	вівторок, 14.00 год. – 16.00 год.

Обсяг курсу	
Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК).

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК).

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 6. Здатність використовувати різні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання.

ПРН-1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН-2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН-3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН-4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН-6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН-7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН-8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН-11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН-13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН-14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Навчальна програма курсу завершується заліком. Вона передбачає проведення 6 лекцій (12 годин), 9 семінарських занять (18 годин), та 60 годин самостійної роботи для денної форми навчання та проведення 2 лекції (4 годин), 3 семінарських занять (6 годин), та 80 годин самостійної роботи для заочної форми навчання.

Розрахунок максимальної підсумкової оцінки з навчальної дисципліни здійснюється згідно кредитно-модульної системи. Максимальна кількість балів, яку можуть одержати студенти під час виконання різних видів робіт становить:

Модуль 1	Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5	Всього
Відвідування	Поточний	Індивідуальне завдання	Колоквіум	Підсумкове	Залік

лекцій	контроль	(виконання реферату з історії історико-культурної спадщини свого населеного пункту)		тестування	
10 балів	40 балів	20 балів	15 балів	15 балів	100 балів

Поточний контроль знань

Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим. Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми.

Максимальна підсумкова оцінка за семінарські заняття – 40 балів. Якщо студент відвідав усі лекції – максимальна оцінка – 10 балів.

Принципи оцінювання роботи студентів на лекційних і семінарських заняттях

Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 100 бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від “10” до “100”. Підсумкова кількість балів за роботу студента на семінарських заняттях визначається як середнє арифметичне помножене на коефіцієнт. Середнє арифметичне визначається як сума набраних студентом балів поділена на кількість занять, в яких він брав участь і був оцінений. При цьому відсутність студента на занятті без поважної причини враховується при вирахуванні середнього арифметичного. Кожен студент зобов'язаний взяти активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру. Пропущене з поважних причин заняття студент може “відпрацювати” у формі, визначеній викладачем та кафедрою. При цьому виставлення оцінки не передбачається, але це відпрацьоване заняття не впливатиме на середній арифметичний бал студента. Як правило “відпрацювання” проходить у вигляді написання і захисту реферату на визначену викладачем тему (вимоги до додаткової реферативної роботи встановлюються викладачем та кафедрою окремо).

Індивідуальне завдання (виконання реферату з історії історико-культурної спадщини свого населеного пункту)

Кожен студент зобов'язаний у ході освоєння дисципліни написати реферат з історії історико-культурної спадщини свого населеного пункту. На початку семестру викладач пропонує студентам тематику реферативних робіт у залежності від того у якому населеному

пункті проживає той чи інший студент. Максимальна оцінка за виконання реферативної роботи студентами – 20 балів

Колоквіум

Наприкінці семестру студенти здають колоквіум у вигляді знання глосарію з історії української культури, культурології. Максимальна оцінка за заняття становить 15 балів.

Контрольна робота

Впродовж роботи над вивченням дисципліни передбачено проведення контрольної роботи у вигляді тестів. При цьому за контрольну роботу студент може одержати максимум 15 балів. Написання контрольної тестової роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки при заліку адже це остання з усіх запланованих студентами робіт. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав контрольної тестової роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти залік за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вироблення студентами навичок і вміння працювати з літературою, віднаходити головні, стержневі аспекти проблем, що потребують твердого засвоєння, здатності визначити свою позицію щодо дискусійних ідей чи концепцій і аргументовано її обґрунтувати.

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем, написання рефератів, підготовка реферативних матеріалів з наукових публікацій по важливих проблемах даної навчальної дисципліни.

Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді проведення колоквіуму, написання реферату чи тестової роботи.

Самостійна робота студентів оцінюється в наступних діапазонах:

Критерії оцінювання колоквіуму (оцінюється в діапазоні від 0 до 15 балів)

Критерії	Бали
глибока, розгорнута відповідь	13-15 балів
правильна стисла відповідь	10-12 балів
поверхова відповідь	7-9 балів
поверхова відповідь з наявністю окремих помилок	4-6 балів
розкриття окремого аспекту питання	1-3 бали

неправильна відповідь або її відсутність 0 балів

Критерії оцінювання реферату (оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів)

Критерії	Бали
● глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції	- 18-20 балів
● обґрунтоване розкриття проблеми	- 14-17 балів
● тема розкрита неповно	- 10-13 балів
● реферат суто компілятивного рівня	- 7-9 балів
● розкритий лише окремий аспект	- 1-6 бали
● реферат не зарахований	- 0 балів

Самостійна робота студента має на меті закріпити і поглибити набуті студентом знання і вміння у процесі вивчення дисципліни. Навчити студента науково грамотно оформити підготовлені ним матеріали.

Залік

Залік являє собою сумарну підсумкову оцінку із попередніх видів занять: поточного контролю знань, зокрема відвідування студентами лекцій (максимально 10 б. за усі відвідані заняття); робота на семінарських заняттях (максимально 40 б.); написання індивідуальних завдань (виконання реферату з історії історико-культурної спадщини свого населеного пункту) (максимально 20 б.); колоквиуму у вигляді знання глосарію найуживаніших термінів (максимально 15 б.); підсумкового тестування (максимально 15 б.). Тобто сумарна кількість, яку може набрати студент дорівнює 100 б.

У зв'язку із військовими діями, перебуванням студента за межами України, іншими поважними обставинами, наявність яких підтверджується відповідними документами, Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника передбачено можливість складання екзаменів у вигляді тестування у дистанційній формі навчання <https://d-learn.pnu.edu.ua/>. Також у вигляді тестування може відбуватися здача іспиту за талонами № 2 та № 3.

Політика курсу

Відвідування занять і виконання навчального навантаження студентами. Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.

Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування

поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми.

Обов'язковим є написання запланованих письмових (реферативних) робіт.

Студенти мають інформувати керівництво факультету та викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усі строків визначених для виконання усі видів письмових робіт, передбачених курсом.

Академічна доброчесність:

Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

3. Мета та цілі курсу:

Мета викладання дисципліни *«Історія української культури»* вбачається у тому, щоб на основі засвоєння теоретичних знань та фактологічного матеріалу формувати в студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 032 @Історія та археологія@ з дисципліни «Історія української культури» комплекс знань, вмінь та навичок з предмету. Ці знання знадобляться студентам для формування у майбутньому системи життєвих цінностей. Засвоєння освітньої програми полягає у підготовці висококваліфікованих фахівців, які здатні вирішувати стандартні і нестандартні комплексні задачі у майбутній професійній діяльності.

Завдання: ознайомити студентів із історією української культури від стародавньої доби до сьогодення; навчити використовувати в професійній і соціальній діяльності знання з історії української культури; акцентувати на загрозах, що постають нині перед українським і світовим суспільствами; виробити в студентів навички самостійних оцінок і власних суджень щодо розглянутих історичних проблем. Одним із головних завдань курсу є формування в студентів зазначеної спеціальності культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

У науково-методичному посібнику особливу увагу відведено планам семінарських занять, наведено стислі методичні вказівки, які допоможуть студентам опрацювати наукову літературу, проаналізувати конкретні джерела, звернути увагу на вузлові проблеми, дати відповіді на поставлені запитання. Окремо перераховано питання для самостійної роботи студентів, список рекомендованих джерел та літератури до цілого курсу.

Студенти повинні *знати*:

- цивілізаційні витоки і детермінанти української культури; особливості розвитку соціокультурних та релігійно-конфесійних процесів в умовах перебування України під владою інших держав; специфіку ідеологічних впливів Заходу та Сходу; класифікацію основних джерел, які слугують основою для вивчення процесів і явищ у сфері української культури.

У процесі опанування курсу *«Історія української культури»* студенти засвоюють передбачені програмою знання і на цій основі набувають необхідних вмінь і навичок достатньо глибоко аналізувати різноманітні події, процеси і явища зі сфери культурного життя та робити відповідні власні судження і висновки. Зокрема, студенти повинні *вміти*:

- визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб; адаптовувати понятійний та термінологічний

апарат навчальної дисципліни, знання історичної персоналістики до програм предметів гуманітарного циклу загальноосвітньої школи;

- самостійно узагальнювати й аналізувати набуті знання з історії української культури; аналізувати явища духовного життя; розуміти та інтерпретувати вивчений матеріал, володіючи сучасними методами історичного дослідження, у вербальній і невербальній формах різного обсягу й складності; розбивати історичну інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки в логіці міркувань, виявляти помилки, фальсифікації та стереотипи; а також вміти складати таблиці, схеми, графіки; синтезувати історичну інформацію, щоб одержати ціле з новою системною властивістю, користуючись структурно-логічними схемами;
- на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільно-культурні явища і процеси в Україні, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах недостатньої інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем а також будувати переконливу аргументацію;
- зіставляти набуті знання з історії української культури зі знаннями з історії світової культури, всесвітньої історії, розрізняти світобачення і світорозуміння кожної культурно-історичної епохи; орієнтуватися у багатому світі духовної культури.

Шкала перезарахування оцінок:

Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
90-100	відмінно	5	A	зараховано
81-89	добре	4	B	
70-80			C	
61-69	задовільно	3	D	
50-60			E	
25-49	Допускається до здачі іспиту			
0-25 (0-49) (за роботу в семестрі)	незадовільно (оцінка автоматично виставляється у відомість)	2	FX	Не зараховано
Сума балів по талону № 1, 2 0-50	незадовільно	2	FX	
Сума балів по талону № 3 0-50	незадовільно	2	F	

4. Тематичний план:

Назва теми	Кількість годин, відведених на:		
	Лекції	Семинарські заняття	Індивідуальну і самостійну роботу
Феномен української культури. Культура як суспільне явище. Періодизація історії української культури. Поняття культурної спадщини. Об'єкти і пам'ятки культурної спадщини. Менталітет українців та основні детермінанти його становлення. Риси та ознаки української культури.	2	0	4
Становище української культури у давні часи і в середньовічну пору. Історико-культурні процеси на території України в давні часи. Ознаки культури Середньовіччя. Культури Київської Русі і Галицько-Волинського князівства як середньовічний тип культури.	2	0	6
Культура Київської Русі Архітектура Київської Русі. Живопис Київської Русі. Мозаїки. фрески. Книжкова мініатюра. Література історичної доби. Освіта та наука Київської Русі.		2	6
Українська культура XVI – XVIII ст. та європейський культурний простір. Соціокультурне становище в Західній Європі епохи Відродження. Реформаційні культурні особливості. Ідеї Ренесансу та Реформації в українській культурі. Культурницька інтеграція українців. Духовні осередки в Україні XIV – першої половини XVII ст. Культурні парадигми в Західній Європі та Росії XVII–XVIII ст. Доба Бароко. Умови розвитку та особливості української культури другої половини XVII – XVIII ст.	2	–	6
Культура України XIV – першої половини XVII. Доба ренесансу і	-	2	6

<p>раннього бароко. Архітектура історичної доби. Початок українського книгодрукування. Література. Розвиток літописання. Освіта історичної доби. Скульптура і живопис історичної доби.</p>			
<p>Розвиток культури в Україні у другій половині XVII –XVIII ст. Доба бароко. Просвітництво. Розвиток освіти. Києво-Могилянська колегія (Академія). Розвиток літератури. Історична думка історичної доби. Філософія історичної доби. Г.Сковорода. Музична культура доби. Архітектура та скульптура барокальної доби.</p>	-	2	6
<p>Українське національно-культурне відродження (XIX – початок XX ст.). Проблеми і суперечності розвитку української культури в XIX ст. Розвиток освіти. Становище у царині науки. Розвиток літератури. Театральне і музичне мистецтво. Архітектура і скульптура. Образотворче мистецтво..</p>	2	2	8
<p>Становище української культури доби Національної революції 1917–1923 рр. Становище у царині освіти і науки. Особливості розвитку літератури. Театральне мистецтво. Кіномистецтво. Образотворче мистецтво. Живопис. Архітектура і скульптура. Музичне мистецтво.</p>	-	2	6
<p>Українська культура радянської доби (1920–1991 рр.). Культурне будівництво у радянській Україні в 20–30 рр. XX ст. Українська культура у період сталінізму. Репресії проти митців. Роки німецько-радянської війни. Українська культура повоєнного періоду. Шістдесятництво як культурний феномен. Форсований наступ на українську культуру за часів стагнації. Особливості розвитку української культури в умовах горбачовської перебудови 1985–1991 рр. Особливості розвитку</p>	4	4	8

української радянської літератури. Літературний процес. ВАПЛІТЕ. Театральне мистецтво. Театр «Березіль». Кіномистецтво. О.Довженко. Образотворче і музичне мистецтво. Архітектура і скульптура радянської України. Українська радянська освіта. Розвиток української радянської науки.			
Розвиток української культури доби національної державності 1991-2024 рр. Особливості розвитку української літератури. Театральне і Кіномистецтво. Образотворче мистецтво. Архітектура і скульптура доби. Музичне мистецтво. Українська освіта. Розвиток науки.	-	2	4
Захист реферативних робіт (індивідуальних робіт) з історії культурних локацій своїх населених пунктів	-	2	0
Разом за семестр	12	18	60

5. Тематика семінарських занять:

Тема 1. Культура Київської Русі (2 год.)

1. *Архітектура Київської Русі. Свята Софія.*
2. *Живопис Київської Русі. Мозаїки. Фрески. Музика.*
3. *Писемність. Література. «Слово про Закон і благодать». «Повчання дітям Володимира Мономаха».*
4. *Освіта Київської Русі. Розвиток наукових знань.*

Основні поняття, визначення:

Дружинна культура, протоукраїнська мова, старослов'янська мова, кирилиця, глаголиця, софійська абетка, графіті, школа книжного вчення, монастирська школа, школа грамоти, годувальництво, життя, патерики, апокрифи, Псалтир, літописи, билини, дитинець, окольний град, посад, культова архітектура, оборонна архітектура, мозаїки, фрески, рельєфи, гантування, кольти, чернь, скань, зернь, перегородчаста емаль, скоморохи, домашники, агіографія, ікона, плінфа, християнство.

Методичні поради:

Вивчення першого питання слід розпочати із загальної характеристики зазначеного періоду, утворення однієї з найбільших держав середньовіччя – Київської Русі. Охарактеризуйте загальні ознаки культури Київської держави. Які зрушення в різних сферах суспільного життя зумовили високий злет її культури? Дайте відповідь на запитання: під впливом яких держав формувалася культура Київської Русі? Висвітліть історичні передумови для запровадження християнства в Україні-Русі. Розкрийте причини прийняття християнства, а також спроби запровадження християнства та перебіг релігійної реформи на руських землях. У висновках акцентувати увагу саме на значенні християнства для тогочасної культури та її еволюції в подальшому. Дайте характеристику основних центрів давньоруської культури. Охарактеризуйте культурні зв'язки Київської Русі з Візантією та іншими сусідніми державами. Прослідкуйте процес взаємозбагачення культур європейських народів через християнізацію. Доведіть, що історично формування праукраїнської спільноти відбувалося під перехресним впливом західної та східної цивілізацій, що виявляється у структурі матеріальної й духовної культури України. У цьому контексті проаналізуйте зв'язки Київської Русі зі Сходом і Заходом. Висвітліть наслідки цих процесів для Київської Русі. Проаналізуйте культурні відмінності різних земель Київської держави, особливості розвитку їх культурних процесів, формування їх самобутньої культури, і водночас зв'язок культури руських князівств з культурою Київської Русі.

Аналізуючи архітектуру Київської Русі, слід окремо зупинитися на житлових, культових та оборонних спорудах, відзначити вплив візантійської традиції в архітектурі, виникнення власних архітектурних шкіл – київської, чернігівської, переяславської, галицької, а також назвати найвідоміші архітектурні пам'ятки Київської Русі. Висвітлення питання необхідно розпочати з наведення матеріалу щодо містобудування. Які міста сучасної України засновані за доби Київської Русі? Який вигляд мало середньовічне руське місто? Дайте характеристику світській та церковній архітектурі. Який вплив мало християнство на будівництво сакральних споруд? Назвіть основні пам'ятки храмового зодчества Київської Русі. Визначте особливості давньоруської архітектури. Розкрийте особливості оборонно-фортифікаційної архітектури, розкажіть про будівництво фортець та міських укріплень. Визначте характерні риси давньоруського храмобудування. Охарактеризуйте хрестово-купольний стиль давньоруської архітектури. Розкажіть про Софію Київську як світоглядну ідею і художній шедевр.

Відповідаючи на друге питання потрібно розказати про види мистецтва Київської Русі, пов'язані з культовою архітектурою. Як розвивалося образотворче мистецтво? Яким чином вплинуло прийняття християнства на розвиток мистецтва на Русі? Назвіть найбільш визначні пам'ятки. Якою була технологія виготовлення мозаїчних зображень? Як виконувався фресковий розпис? Наведіть приклади відображення загальноєвропейських традицій в

образотворчому мистецтві Київської Русі. Проаналізуйте, причини високого рівня декоративно-прикладного та ювелірного мистецтва Київської Русі. Як розвивалась ремісничка майстерність у цей період? Охарактеризуйте поширені види ужиткового мистецтва, зброярську справу, яка досягла в Київській Русі високого розвитку. Далі слід зупинитися на аналізі трьох музичних культур Київської Русі – народної, професійної (інструментальної) і церковної музики (церковних співів). Дайте характеристику музикальним інструментам, народній пісенності, танцям. Визначте, досягла музика професійного рівня чи перебувала на побутовому?

Розкривати третє питання варто почати з проблеми походження давньоруської мови, визначення її місця серед інших слов'янських мов. Проаналізуйте, які літературні мови співіснували, активно і плідно взаємодіяли в Київській Русі, покажіть їх витоки. Якою була мова друкованих видань? Яка мова була провідною у церковній справі, богослужінні? Доведіть, що вони були могутніми знаряддями духовної культури і об'єднуючим чинником у державі. Зверніть увагу на багатомовність середньовічної культури. Далі слід висвітити історію слов'янської писемності. Які чинники сприяли виникненню писемності у східних слов'ян? Яка абетка існувала у слов'ян? Прослідкуйте розвиток писемності. Розкажіть про слов'янські азбуки, кириличну систему письма, яка утверджується після введення християнства, місіонерську діяльність Кирила і Мефодія, охарактеризуйте пам'ятки писемності. Доведіть, що писемність, як основний компонент культури, була для Київської Русі могутнім фактором, засобом загального культурного розвитку всієї країни, розвитку самосвідомості. Прослідкуйте, як ідея єдності руських земель відбивалась в пам'ятках літератури. Наведіть приклади. Зверніть увагу на розвиток книжної справи: написання та оформлення книжок, різновиди написання літер, орнаменти, мистецтво книжкової мініатюри, зовнішнє оздоблення.

Висвітлюючи питання щодо давньоруської літератури, слід мати на увазі, що основою для виникнення літератури в Київській Русі була усна народна творчість. Дайте характеристику основним її жанрам. Вивчаючи давньоруську літературу, необхідно структурувати матеріал: церковні, філософсько-публіцистичні, художні та інші твори. Розкажіть про перекладну і оригінальну літературу. Коли з'являється літописання? Визначте основні його етапи. Далі доцільно зупинитися на аналізі найвизначніших пам'яток давньоруської літератури. Охарактеризуйте діяльність провідних мислителів Київської держави - митрополита Іларіона, Климента Смолятича, Кирила Туровського. Зверніть увагу на мистецтво книжкової мініатюри, наведіть приклади.

У контексті розкриття четвертого питання доцільно зупинитися також на характеристиці системи освіти в Київській Русі, аналізі типів шкіл, які були там поширені. Зверніть увагу на будівництво шкіл, створення шкіл при церквах, школи для дівчат. Як навчали грамоті у Київській державі? Яким чином було організовано навчальний процес у цих закладах? Якою була вища освіта? Розкажіть про світську вищу школу. Проаналізуйте роль монастирів, зокрема Печерської Лаври, в розвитку освіти і культури Київської Русі. Студентам слід зрозуміти, що з появою своєї писемності розпочинається розвиток книгописання на Русі. Охарактеризуйте роль бібліотек в культурному житті Київської Русі, назвіть найвідоміші з них. Розкрийте значення виникнення писемності та освіти для розвитку наукових знань в Київській Русі.

Необхідно також навести інформацію про знання у науковій сфері. Дайте оцінку систематизації емпіричних знань, розвитку природничих наук, медицини, механіки, науково-технічним досягненням. Якого рівня досягла наука у середньовічному суспільстві? Хто виступав в ролі науковців у Київській Русі? Назвіть провідних діячів культури Київської держави, що зробили значний вплив на її розвиток. Визначте, за яких умов культура Київської Русі досягла світового рівня. Доведіть, що Київська держава була культурним центром Європи, частиною єдиної середньовічної цивілізації.

Варто також розкрити соціокультурні процеси та культурні здобутки Галицько-Волинського князівства, звернути увагу на такі спекти проблеми, як писемність і освіта, розвиток шкільної справи за часів князів Володимирка та Ярослава Осмомисла. Розказати

потрібно також про типи шкіл, про розвиток самоосвіти історичного регіону, проаналізувати розвиток наукових знань, літератури та найвизначнішу літературну пам'ятку - Галицько-Волинський літопис. Пригадайте, на який час припадає «золота доба» культури Галицько-Волинського князівства. Доведіть свою думку конкретними фактами.

Слід пам'ятати, що Галицько-Волинське князівство перебувало під впливом різних культурних традицій – Київської Русі і Візантії, Західної і Центральної Європи та азійського Сходу. Слід відзначити, що міста Володимир і Галич займали повідну роль у культурному житті країни, тож варто визначити особливості культової архітектури цих міст. Синтезом яких стилів вона характеризувалася? Доцільно проаналізувати також оборонні споруди Луцька, Острога, Кремінця, Хотина, Білгород-Дністровського, Холма, Львова; відзначити особливості розвитку живопису, декоративно-прикладного мистецтва. Зверніть увагу на розвиток ремісничої справи, мініатюри в літописах. Назвіть галицьких діячів культури. Проведіть порівняльний аналіз культури Галицько-Волинського князівства та Київської Русі. Розкрийте значення культури Галицько-Волинського князівства для українського народу, роль Галицько-Волинської Русі у збереженні та розвитку давньоруської культури.

Література:

- 1.Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. Калакура, О.Рафальський, М.Юрій. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. – 496 с.
- 2.Пальм Н. Д. Історія української культури : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.
- 3.Передерій І.Г. Історія української культури: навч. посіб. для студентів усіх напрямів підготовки денної та заочної форм навчання / І.Г.Передерій, О.В.Тєвікова, А.В.Нарадько; за ред. І.Г.Передерій. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 274 с.
- 4.Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: Підручник. 3-тє видання. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 584 с.
- 5.Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Історія української культури: Навчально-методичний посібник. Для студентів усіх напрямів підготовки університету. – Херсон, 2014. – 85 с.
- 6.Александров А . В. Старокиївська агіографічна проза IX – першої третини XIII ст. – О., 1999.
- 7.Александрович В. Мистецтво Галицько -Волинської держави. – Л., 1999.
8. Александрович В. Українське малярство XIII – XV ст. – Л., 1995.
9. Берман Б . И. Читатель жития (Агиографический канон русского средневековья и традиции его восприятия) // Художественный язык средневековья. – М., 1982.
10. Брайчевский М . Ю. Утверждение христианства на Руси. – М., 1989.
11. Брайчевський М . Ю. Запровадження християнства на Русі . – К.,1988.
12. Бычко А . К. Народная мудрость на Руси: (Анализ философа). – К., 1988.
13. Верещагин Е . М. Христианская книжность Древней Руси . – М., 1996.
14. Висоцький С . О. Золоті ворота в Києві. – К., 2000.

Тематика рефератів:

1. Походження слов'янської писемності.
2. Запровадження християнства на Русі та його вплив на розвиток просвітництва
3. Літописання доби Київської Русі.
4. Ярослав Мудрий – видатна постать в історії культури Київської Русі.
5. Школа і педагогічна думка княжої доби.
6. «Бджола»– унікальна пам'ятка філософсько-світоглядної думки Русі-України.
7. «Шестиднев» Іоанна Екзарха Болгарського–джерело для реконструкції історіософських уявлень Давньої Русі.
8. «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона–визначна пам'ятка риторичної спадщини Київської Русі.
9. Київський Софійський собор як втілення християнської світоглядної ідеї.

10. Особливості розвитку християнського культового мистецтва княжої доби.
11. Мистецтво іконопису та його розвиток у творчості іконописців школи Аліпія.
12. Декоративно-прикладне мистецтво Київської Русі.
13. Музичне мистецтво Київської Русі.
14. Билинний цикл: основні теми та герої.
15. Пам'ятки матеріальної та духовної культури Галицько-Волинського князівства.
16. Ювелірне мистецтво давніх русичів.
17. Києво-Печерська Лавра та її роль в розвитку культури Київської Русі

Тема 2. Культура України XIV – першої половини XVII. Доба ренесансу і раннього бароко (2год.)

1. *Діалог та взаємодія національних культур в Великому Князівстві Литовському і Речі Посполитій. Особливості розвитку культури народів українських земель під владою Молдавського та Московського князівств, Османської імперії, Угорщини*
2. *Ідеї Ренесансу та Реформації в українській культурі*
3. *Архітектура історичної доби. Хотин, Кам'янець-Подільський, «Чорна кам'яниця», Вежа Корнякта. Скульптура і живопис історичної доби. Музичне мистецтво.*
4. *Початок українського книгодрукування. Розвиток літописання. Пересопницьке Євангеліє.*
5. *Література. С.Кленович; С.Оріховський-Роксолан. Полемічна література. І.Вишенський; М.Смотрицький.*
6. *Освіта історичної доби. Єзуїтські колегії. Острозький колегіум (академія). Розвиток науки.*

Основні поняття, визначення:

Ренесанс, реформація, гуманізм, гуманісти, братство, колегія, полемічна література, антропоцентризм, братські школи, гуманістична культура, думи, історичні пісні, колегіуми, культурно-освітні центри, меценатство, церковна унія, дереворит, уніатська (греко-католицька) церква, єзуїтські школи, книгодрукування, романський архітектурний стиль, готика, художня графіка, різьбярство, скульптура.

Методичні поради:

Готуючись до відповіді на питання «Діалог та взаємодія національних культур в Великому Князівстві Литовському і Речі Посполитій, особливості розвитку культури народів українських земель під владою Молдавського та Московського князівств, Османської імперії, Угорщини», прослідкуйте взаємовплив литовської, білоруської та української культур у Великому князівстві Литовському.

Визначте, яка мова у Литві мала офіційний статус. Які документи, написаних мовами двох слов'янських народів, збереглися з часів білорусько-українського культурного домінування у Великому Князівстві Литовському? Зверніть увагу на те, коли виникає литовська писемність. Наведіть факти про те, що Литовське князівство успадкувало чимало елементів культури, релігії і державності стародавнього Києва, що дало підстави М. Грушевському стверджувати, що Велике князівство Литовське більшою мірою, ніж Московія, зберегло традиції Київської Русі.

Зверніть увагу на те, що діалог та взаємодію національних культур у Речі Посполитій визначала специфіка етноконфесійної ситуації: прості литовці, які відходили від язичництва, освоювали католицизм, значна частина литовських магнатів, сповідали кальвінізм, у містах поряд з католицизмом поширилося лютеранство, українці й білоруси зберігали канонічне православ'я. Прослідкуйте, як така поліконфесійність формувала, відповідно, і різні типи культур та менталітету.

Поясніть, чому загострення релігійної ситуації в країні, яку спричинила церковна унія 1596 р., не виключало взаємовпливу та взаємодії цих культур. В контексті питання згадайте про те, що виникли такі перехресні культурні явища: розвиток законодавства, поява друкарства, формування національних мов, утвердження нових архітектурних стилів, та літературних жанрів. Доведіть, що до кінця XVI ст. в етнічних культурах народів Речі Посполитої діяли інтеграційні процеси, які протистояли конфесійній конфронтації, а велика багатонаціональна держава стала полем взаємодії польської, литовської, білоруської та української культур.

Розкрийте особливості культури народів українських земель, які опинилися під владою Молдавського та Московського князівств, Османської імперії, Угорщини. Висвітліть причини і час виникнення Кримського ханства, вкажіть, який вплив справив іслам на Кримському півострові на формування кримсько-татарського народу як окремого етносу? Розкрийте особливості його традиційної культури, релігії. Прибічниками якої течії ісламу є мусульмани Криму?

Висвітлюючи друге питання теми слід пам'ятати, що у XVI ст. фактором культурного розвитку України стають ідеї європейського Відродження. Підготовку питання доцільно розпочати з розкриття змісту понять «Ренесанс», «Реформація», «гуманізм». Зазначте, що Ренесанс та Реформація були загальноєвропейськими процесами, вкажіть на те, що в різних народів ці явища проявились нерівномірно і мали свої відмінності, визначте їх характерні ознаки. З чим пов'язані причини пізнього проникнення гуманістичних ідей в українську культуру? Доведіть, що українська культура XVI – першої половини XVII ст. також переживала етап свого Відродження, назвіть її основні центри. У яких історичних умовах відбувається становлення ренесансно-реформаційних ідей в українській культурі?

Готуючись до відповіді на питання про архітектуру та образотворче мистецтво, доцільно вдатися до аналізу розвитку архітектури XIV – першої половини XVII ст., зокрема, з містобудування. Які зміни у будівництві міст відбулися у цей період? В цьому контексті логічно перейти до особливостей оборонних споруд та визначити фактори, що сприяли змінам. Які тенденції проявляються у житловому будівництві? Дайте характеристику культовій архітектурі. Назвіть характерні ознаки розвитку архітектури цього часу, українські архітектурні школи. На яких традиціях вона будувалась і досягнення яких західноєвропейських стилів використовувала? Які риси ренесансного стилю проявляються в українській світській та церковній архітектурі цього періоду? Назвіть архітектурні пам'ятки цієї доби.

Дайте характеристику розвитку образотворчого мистецтва за його видами: монументальний живопис, іконопис, книжкова мініатюра. Визначте основні сюжетні направленості творів. Як позначилися ренесансні ідеї на розвитку української художньої культури? Проаналізуйте нові явища та характерні ознаки у розвитку живопису в цей час, діяльність українських малярських шкіл. З'ясуйте, які нові мистецькі жанри набувають розвитку у XIV – першої половини XVII ст. Визначте, які види мистецтва поєднував іконостаєс. Розкажіть про виникнення нового граверського жанру. Що таке дереворит? Назвіть його основні центри. Наприкінці відповіді також слід звернути увагу на розвиток декоративно-прикладного мистецтва і такі його напрями, як декоративне оздоблення, різьба по дереву. З'ясуйте, як розвивалась золотарська справа, іконопис, ремесла з виготовлення прикрас, одягу тощо.

Пригадайте, які зміни відбулися у музичному мистецтві в означений період. Що було його основою? Хто складав тексти та мелодії пісень і дум? Назвіть найпоширеніші народні інструменти та найпопулярніші танці. Що таке партесний спів? Охарактеризуйте розвиток світської музики. Яке значення мала діяльність музичних цехів? Визначте особливості розвитку театру. Які основні жанри театрального мистецтва формуються в цей час? У чому полягає феномен шкільного театру? Розкрийте значення діяльності мандрівних акторів. Дайте визначення поняттю вертеп. Коли починається історія українського вертепу? Назвіть його характерні особливості. Розкажіть про розвиток народних ігор та мистецтво скоморохів.

У контексті розкриття наступного питання варто розказати про розвиток літератури, дати характеристику оригінальної і перекладної літератури, літописання. Як продовжується традиція літописання? Студентам варто зрозуміти, що важливим матеріальним чинником поширення освіченості й знань в Україні було книгодрукування, Коли воно виникло? Розкрийте процес поширення книгодрукування на українських землях. Де і коли були надруковані перші слов'яно-руські книги? Коли і ким було засновано першу слов'яно-руську друкарню в межах Литовської держави? Назвіть імена перших східнослов'янських першодрукарів та охарактеризуйте їх діяльність. Проаналізуйте здобутки вітчизняного книгодрукування та його значення для розвитку культури. Яка книга стала первістком українського книгодрукування? Визначте причини виникнення братств та напрями їх діяльності. Яке значення вона мала для української культури? Поясніть, в чому, на Ваш погляд, полягав реформаційно-гуманістичний характер братського руху.

Вивчаючи питання про літературу, музику і театр, насамперед слід звернути увагу на нові жанри уснопоетичної творчості. Назвіть особливості думи та історичної пісні – героїчного епосу України, їх вплив на визвольну боротьбу народних мас. Розкрийте роль фольклору на формування української мови, духовної культури.

Проаналізуйте особливості розвитку української мови в другій половині XVI – першій половині XVII ст. як могутнього фактору консолідації українського народу та посилення опору зовнішнім ворожим силам. Охарактеризуйте рукописні книги означеного періоду, назвіть відомих переписувачів і власників книг. Розкажіть про рукописне Пересопницьке євангеліє – пам'ятку української книжної культури, найкращий зразок української мови того часу, про мистецьке оформлення книги. Дайте характеристику Пересопницького євангелія як межі, за якою залишаються середньовічні естетичні цінності, з іншого боку – як пам'ятці гуманістичних ідеалів Відродження.

Визначте нові явища та характерні ознаки у розвитку літератури у XVI–XVII ст. У контексті цього питання дайте характеристику оригінальної і перекладної літератури, церковно-літературних творів, літописання. Прослідкуйте, як продовжується традиція літописання. Які фактори сприяли розвитку полемічної літератури? Розглядаючи це питання, потрібно нагадати про складну конфесійну ситуацію в Україні кінця XVI ст. – поч. XVII ст., про хід підготовки і укладення Брестської унії 1596 р. Як вплинуло прийняття Брестської унії на розвиток культури в Україні? Наведіть імена видатних полемістів та дайте характеристику їх творчості. У чому полягала сутність релігійної та соціальної позиції Івана Вишенського? Розкрийте значення полемічної літератури як оригінального явища української культури, її вплив на подальший розвиток красного письменства та філософської думки. Охарактеризуйте розвиток поезії. Якою була її тематична направленість? Проаналізуйте творчість відомих поетів цього періоду: С.Оріховського-Роксолана, С.Кленовича та інших. Яким було значення перекладної літератури?

Охарактеризуйте творчість українських гуманістів XV – XVI ст. – вчених, філософів, культурних діячів, митців, людей європейської освіти, блискуче ерудованих, з широким колом інтересів: Ю.Дрогобича, П.Русина та С.Оріховського-Роксолана.

Аналізуючи шосте питання слід визначити, які навчальні заклади функціонували на українських землях у XIV – першій половині XVII ст. Проаналізуйте стан шкільної освіти в Україні. При яких установах існували школи, хто був у них учителями і чому навчали дітей у таких школах? Яким було навчання в єзуїтських колегіях, уніатських школах? Розкрийте значення слов'яно-руських шкіл для розвитку освіти в Україні. Що являли собою братські школи, коли і в яких містах вони виникли? Яким наукам навчали дітей в цих школах?

Де здобувалася вища освіта? З яких причин у XIV–XV ст. випускники шкіл України здобували освіту в європейських університетах? Охарактеризуйте діяльність Острозької академії. Хто став першим її ректором? Яким було її значення для розвитку освіти? При розгляді питання про розвиток освіти студентам необхідно звернути увагу на заснування Києво-Могилянської колегії, її значення як центру розвитку наукових знань в Україні, згуртування найкращих наукових та літературних сил у першій половині XVII ст. Які обставини об'єктивного та суб'єктивного характеру забезпечити унікальну роль академії в історії

української культури та культури інших слов'янських народів? Зверніть увагу на культурно-просвітницьку діяльність Петра Могили. Який внесок у розвиток освіти означеної доби зробив Петро Конашевич-Сагайдачний?

Висвітліть розвиток гуманітарних та природничих наук, а також зміни, які відбулися в науці під впливом гуманістичних ідей. Розкажіть про здобутки філософії, астрономії, математики, правознавчі знання, найвідоміші урядові акти, законодавчі документи цього часу. Вкажіть, які прилади, механізми, конструкції, розробляли українські винахідники під впливом західноєвропейської наукової думки, розкрийте значення наукових досягнень і винаходів для суспільно-економічного життя суспільства окресленого періоду.

Питання для дискусії

1. Кревська, Люблінська, Берестейська унії, їх наслідки. Беручи до уваги культурний аспект, з'ясуйте причини укладання цих документів. Проаналізуйте їх зміст. Визначте наслідки, які мали кожна з уній для української культури (мова, релігія, освіта, література тощо).

2. Взаємовплив української культури та культур європейських народів у XIV – першої половини XVII ст. Визначте, які зміни сталися у державному статусі українських земель. Беручи до уваги культурний аспект, з'ясуйте, як це вплинуло на їх подальшу історичну долю. Проаналізуйте умови в яких розвивається українська культура в цей період. Спираючись на факти, покажіть, як проявляються загальноєвропейські культурні впливи на українських землях. Також наведіть приклади того, як елементи української культури стають загальноєвропейським надбанням.

Теми рефератів:

1. Оригінальні літературні пам'ятки доби Великого князівства литовського (Судебник Казимира, Литовський статут, литовсько-руські літописи), їх значення у вивченні історії та культури українського народу.
2. Ренесансні ідеї в українській культурі XVI -XVII ст.
3. Українські гуманісти XV – XVI ст..
4. Берестейська церковна унія 1596 р. та її наслідки для розвитку української культури.
5. Костянтин Острозький – видатний культурний діяч.
6. Братський рух кінця XV – початку XVII ст. та його роль в історії української культури.
7. Києво-Могилянська колегія (1632) та її внесок у розвиток української гуманітарної думки.
8. Науково-технічні знання в Україні у XIV – першій половині XVII ст.
9. Початки українського книгодрукування. Перші друковані книги в Україні («Апостол», «Буквар»).
10. «Пересопницьке Євангеліє» – видатна пам'ятка української культури.
11. Полемічна література у контексті суспільно-культурного розвитку України.
12. Суспільно-культурні погляди та літературна діяльність Івана Вишенського
13. Іконопис у контексті оновлення естетичної системи.
14. Усна народна творчість: думи, історичні пісні, їх тематика та особливості.
15. Культурні зв'язки України з державами Центральної та Західної Європи.

Література:

- 1.Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. Калакура, О.Рафальський, М.Юрій. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. – 496 с.
- 2.Пальм Н. Д. Історія української культури : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.
- 3.Передерій І.Г. Історія української культури: навч. посіб. для студентів усіх напрямів підготовки денної та заочної форм навчання / І.Г.Передерій, О.В.Тевікова, А.В.Нарадько; за ред. І.Г.Передерій. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 274 с.
- 4.Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: Підручник. 3-тє видання. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 584 с.

5. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Історія української культури: Навчально-методичний посібник. Для студентів усіх напрямів підготовки університету. – Херсон, 2014. – 85 с.
6. Архітектура Львова / Уклад. С. П. Костюк – К., 1988.
7. Білецький П. О. Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво другої половини XVII – XVIII століть. – К., 1989.
8. Білецький П. Украинская портретная живопись XVII – XVIII вв. – Л., 1981.
9. Білецький П. О. «Козак Мамай» – українська народна картина. – Л., 1979.
10. Білецький П. О. Українське мистецтво другої половини XVII – XVIII століть. – К., 1981.
11. Витвицький В. Максим Березовський: життя і творчість. – Л., 1995.
12. Дегтярьов М. Г., Корнеєва В. І. Андріївська церква. – К., 1999.
13. Жолтовський П. М. Визвольна боротьба українського народу в пам'ятках мистецтва XVI – XVIII ст. К. 1958.
14. Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні. Альбом -каталог. – К., 1982.

Тема 3 Українська культура XVI – XVIII ст. та європейський культурний простір. Доба бароко. (2 год.)

1. Умови розвитку та особливості української культури другої половини XVII – XVIII ст.
2. Розвиток освіти і науки. Києво-Могилянська колегія (Академія).
3. Розвиток літератури. І. Галятовський; Л. Баранович; С. Дівович; Ф. Прокопович.
4. Козацькі літописи. Літопис Самовидця. Літопис Г. Грабянки. Літопис С. Величка. Філософія історичної доби. Г. Сковорода.
5. Музична культура доби. М. Березовський. Д. Бортнянський. А. Ведель.
6. Архітектура барокальної доби. Андріївська церква. Маріїнський палац.

Основні поняття, визначення:

Бароко, козацьке бароко, партесний спів, шкільна драма, вертеп, інтермедія, інтерлюдія балаган, бароко, бурлеск, козацька держава, козацькі літописи, козацтво, класицизм, кобзарство, народна драма, рококо панегірична поезія, ода, епіграма, портретний живопис, графіка.

Відповідь на перше питання слід розпочати з короткої характеристики суспільно-політичної ситуації, яка склалася на українських землях у цей період. Яким був її вплив на розвиток вітчизняної культури? Чому другу половину XVII – XVIII ст. вважаються золотим віком розвитку української культури? У чому виявилися демократичні тенденції української культури в період Визвольної війни українського народу 1648–1654 рр.? Прослідкуйте розвиток суспільної свідомості, утвердження у свідомості еліти понять “Україна” і “український народ”, державної ідеї у свідомості населення Правобережної України.

Визначте вплив гуманістичних ідей західноєвропейського Відродження, передумови початку нового етапу в українській культурі, формування бароко - нової епохи європейської культури, що прийшла після кризи Відродження і охопило всі сфери духовного життя суспільства. Охарактеризуйте процес усталення специфічних рис українського бароко. Розкрийте феномен барокової свідомості, місце людини у світоглядній системі бароко. Зверніть увагу на систему барокової символіки. Чому серед країн православно-слов'янського регіону бароко найраніше почало розвиватися і набуло найвищого розвитку саме в Україні, де воно проіснувало близько двохсот років і знаменувало розквіт культури, передусім літератури, архітектури, освіти? Охарактеризуйте основні ознаки світської культури. Які культурно-історичні наслідки мало приєднання до Росії українських земель? Висвітліть урядову політику, що проводилася по відношенню до української культури, як з боку Російської імперії, так і з боку Польщі. Вкажіть на зміни у культурному житті України після ліквідації Гетьманщини. Визначте позитивні та негативні тенденції розвитку культури цього періоду.

Вивчаючи питання про своєрідність українського бароко в загальноєвропейському контексті, слід шляхом зіставлення вказати на особливості українського бароко порівняно з європейським. Що є свідченням прямої пов'язаності українського бароко із середньовічною культурою Київської Русі? Яка тематика в творчості українських митців витісняє на задній план притаманну бароко трагічність світосприйняття?

Розглядаючи друге питання – «Розвиток освіти і науки» слід наголосити, що розвиток культури цього часу спричинений насамперед зрушеннями в розвитку національної системи освіти, що досягла в Гетьманщині високого рівня, зверніть увагу на створення світської системи освіти. З яких ланок вона складалася? У яких закладах здобувалася початкова, середня та вища освіта? Якою була подальша доля братських шкіл? Яку освіту надавали парафіяльні школи на Лівобережній, Слобідській та Правобережній Україні? Зверніть увагу на створення та діяльність православних колегіумів, єзуїтських навчальних закладів. Проаналізуйте розвиток педагогічної думки, особливості організації навчально-виховного процесу, шкільні реформи кінця ХУІІІ ст. Прослідкуйте основні тенденції розвитку вищої освіти. Що Вам відомо про заснування та діяльність Львівського університету? Охарактеризуйте діяльність Києво-Могилянської академії як вищого навчального закладу, центру вітчизняної освіти, науки і культури, духовного центру України та її визначних представників. Розкажіть про організацію навчального процесу в академії. В цьому питанні доцільно також прослідкувати процес навчання української молоді за кордоном.

Дайте характеристику розвитку книгодрукування, головних видавничих осередків другої половини ХVІІ – початку ХVІІІ ст. Наведіть факти про посилення цензури над книговидавництвом та вкажіть на його наслідки. В якому стані, на Ваш погляд, перебувала бібліотечна справа? Висвітліть розвиток гуманітарних наукових знань, історичної думки, українського мовознавства в цей період, назвіть видатних українських науковців, охарактеризуйте їх погляди та досягнення. Які тенденції спостерігаються у філософії? Охарактеризуйте філософську концепцію Г.Сковороди і просвітницьку філософію в Україні. Зверніть увагу на стан природничих і технічних знань, появу нових виробничих технологій.. Що сприяло виділенню фізики і математики в самостійні дисципліни? Проаналізуйте здобутки астрономічних, географічних, хіміко-біологічних знань, медицини.

Відповідаючи на третє та четверте питання варто охарактеризувати основні прозові та поетичні жанри, які існували у літературі другої половини ХVІІ – ХVІІІ ст. Назвіть найбільш типові стильові ознаки твору епохи бароко. Прослідкуйте прояви стилю бароко в поезії, драматургії, полемічній літературі. Дайте коротку характеристику літературних пам'яток від культурно-національного відродження ХVІІ ст. до творчості Г. Сковороди та «Історії Русів». Проаналізуйте творчість С.Яворського, Ф. Прокоповича, З. Копистенського, Л. Барановича, М.Смотрицького та ін. Розкажіть про козацькі літописи Самовидця, Самійла Величка, Григорія Граб'янки. Яким був характер літописання на зазначеному етапі? Доведіть, що їх праці знаменують перехід від літописання до власне історичної науки, від хронологічного переліку подій до їх осмислення й прагматичної інтерпретації. Чому козацькі літописи сприяли формуванню національної свідомості українців? Відзначте прихильність українських діячів до західної моделі культури.

Висвітліть розвиток усної народної творчості. Які жанри були традиційними, а які набули розвитку саме у цей період? Дайте характеристику розвитку церковного та світського музичного мистецтва. Зверніть увагу на народну музичну творчість, визначте історичну основу дум. В чому, на Ваш погляд, полягав феномен кобзарства? Назвіть найбільш відомих композиторів цього часу. Яким був їх внесок у вітчизняну та світову музичну культуру? Чому твори відомих українських композиторів ХVІІІ ст. користуються популярністю і в наш час? При підготовці питання доцільно прослідкувати розвиток музичної освіти. Студент також повинен дати характеристику розвитку українського театру. Де і коли з'являються перші театральні колективи професійного характеру? Визначте особливості їх складу та репертуару. Розкажіть про російський, польський і австрійський театри в Україні.

При висвітленні питання про бароко в українській архітектурі, потрібно насамперед прослідкувати зміни, які відбулися у містобудуванні. Для якого регіону у цей час характерна відкрита забудова міста? З'ясувавши цей аспект, студент повинен визначити основні ознаки українського, або козацького, бароко в архітектурі, його характерні риси. Чому національний варіант бароко називають «козацьким»? Аргументуйте свою думку. Назвіть основні архітектурні пам'ятки цієї доби. Пригадайте споруди, що, зберігаючи основні ознаки стилю бароко, вже помітно наближаються до більш світського й безтурботного стилю рококо. Назвіть прізвища найвидатніших українських архітекторів, що працювали у стилі бароко і рококо. Коли виникає архітектура з виразними елементами класицизму? Підкресліть характерні риси класицизму в архітектурі. Які споруди можна назвати яскравими зразками класицизму в архітектурі Гетьманщини? Обов'язково зверніть увагу на розвиток скульптури цього періоду. У чому полягали особливості прояву бароко в українській художній культурі? Визначте, як стиль бароко вплинув на розвиток живопису, визначте його характерні риси. Яких змін зазнають традиційні форми церковного живопису? Розкрийте риси національної специфіки іконопису XVII – XVIII ст. Назвіть найбільш відомі школи іконопису. Охарактеризуйте розвиток світського живопису. Визначте характерні ознаки вітчизняного портретного живопису. У відповіді також необхідно висвітлити творчість В.Боровиковського, Д.Левицького, І.Лосенка. Назвіть найвідоміші їх твори. Який новий напрям українського живопису у XVIII ст. вони представляли?

Питання для дискусії

1. Політико-культурні орієнтації еліти України-Гетьманщини. По-перше, доцільно проаналізувати, які угруповання існували серед української еліти за їх політичними симпатіями та тяжінням до певних держав. При цьому не слід залишати поза увагою аспект політичних умов в яких існувала старшина у XVI – першій половині XVII ст. З'ясуйте чим обумовлювалися орієнтації української аристократії у другій половині XVII – XVIII ст. В контексті політичних симпатій необхідно аналізувати і культурно-світоглядні орієнтири вищих кіл українського суспільства.

2. Модель держави і суспільства в філософії. Визначить, які процеси спричинили зміну поглядів на суспільство і державу в Європі. Охарактеризуйте теорії, які стали наслідком цих тенденцій. В чому суть понять «ідеальна людина» та «природне право»? Охарактеризуйте погляди українських мислителів. В чому, на погляд кожного з них, була суть ідеальної держави і справедливого суспільства? Які шляхи досягнення пропонувалися? Яке місце в них відводилося людині?

Теми рефератів:

1. Інтерпретація ренесансного гуманізму в українській культурі XVII–XVIII ст.
2. Києво-Могилянська академія (1701 р.) – перший загальноосвітній вищий навчальний заклад у Східній Європі.
3. Розвиток природничих і технічних знань.
4. Літопис Самійла Величка як явище українського літературного бароко.
5. Ідеї Відродження та Реформації у розвитку української літератури.
6. Український епос XVII –XVIII ст.
7. Меценатська діяльність Івана Мазепи.
8. Філософія Григорія Сковороди і мандрівне просвітництво в Україні XVIII ст.
9. Творчість українських композиторів XVIII ст.: Максима Березовського, Дмитра Бортнянського, Артема Веделя
10. Вертеп і вертепна драма в українській культурі.
11. Творчість І. Г. Григоровича-Барського.
12. Растреллі в Україні: Андріївська церква, Маріїнський палац, Козелецький собор.
13. Народність і народні елементи в українській культурі XVIII ст.
14. Українське бароко як системотворчий чинник української культури XVII–XVIII ст.

Література:

1. Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. Калакура, О. Рафальський, М. Юрій. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. – 496 с.
2. Пальм Н. Д. Історія української культури : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.
3. Передерій І.Г. Історія української культури: навч. посіб. для студентів усіх напрямів підготовки денної та заочної форм навчання / І.Г.Передерій, О.В.Тєвікова, А.В.Нарадько; за ред. І.Г.Передерій. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 274 с.
4. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: Підручник. 3-тє видання. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 584 с.
5. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Історія української культури: Навчально-методичний посібник. Для студентів усіх напрямів підготовки університету. – Херсон, 2014. – 85 с.
6. Архітектура Львова / Уклад. С. П. Костюк – К., 1988.
7. Білецький П. О. Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво другої половини XVII – XVIII століть. – К., 1989.
8. Білецький П. Украинская портретная живопись XVII – XVIII вв. – Л., 1981.
9. Білецький П. О. «Козак Мамай» – українська народна картина. – Л., 1979.
10. Білецький П. О. Українське мистецтво другої половини XVII – XVIII століть. – К., 1981.
11. Витвицький В. Максим Березовський: життя і творчість. – Л., 1995.
12. Дегтярьов М. Г., Корнєєва В. І. Андріївська церква. – К., 1999.
13. Жолтовський П. М. Визвольна боротьба українського народу в пам'ятках мистецтва XV I – XVIII ст. К. 1958.
14. Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні. Альбом -каталог. – К., 1982.

Тема 4. Культура України XIX – початку XX ст. Національно-культурне відродження (2 год.)

1. *Сутність національно-культурного відродження та його періодизація.*
2. *Освіта історичної доби. Харківський і Київський університети.*
3. *Розвиток науки. О.Ляпунов; М.Бекетов; І.Пулюй; І.Мечников.*
4. *Нова українська література. І.Котляревський. Г.Квітка-Основяненко. Фактор Т.Шевченка. Феномен «Руської трійці».*
5. *Театр. Корифеї театру. Музичне мистецтво.*
6. *Архітектура. Образотворча спадщина. Д.Левицький; О.Венеціанов; М.Ге.*

Основні поняття, визначення:

Валуєвський циркуляр, Ємський указ, громади, «Просвіти», Головна Руська Рада, «філософія серця», реалізм, позитивізм, соціалізм, абстракціонізм, авангардизм, академізм, ампір, декадентство, імпресіонізм, критичний реалізм, модерн, модернізм, національно-культурне відродження, романтизм, феєрія, футуризм, експресіонізм, еkleктизм, символізм, неоромантизм, віденські неоренесанс і необароко. фольклористика, етнографія

Методичні поради:

Відповідаючи на перше питання «Сутність національно-культурного відродження та його періодизація» доцільно дати визначення поняттю «українське національно-культурне відродження», яке відображає процес становлення і розвитку культурно-освітнього та громадсько-політичного життя України протягом кінця XVIII – початку XX ст. а також з'ясувати його причини та передумови на українських землях. Проаналізуйте розвиток культуротворчих, суспільно-економічних, політичних процесів в Україні на початку XIX ст., посилення колоніальної політики Російської імперії у зв'язку з територіальними поділами Польщі, ліквідацією Гетьманщини, знищенням Запорозької Січі, а також поглиблення кризи кріпацтва, рух за розвиток національної культури. Покажіть на прикладах, як українська еліта спрямовувала сили на культурницькій діяльності. Слід також прослідкувати паростки свіжих політичних ідей.

Розкажіть про виникнення таємних гуртків і товариств антиурядової спрямованості, пробудження національної свідомості, інтересу до минулого свого народу. Визначте основні напрями русифікаторської політики російського царизму, мовної політики Австрійського уряду в Галичині і на Буковині.

Прослідкуйте процес активізації політичного руху, створення українських політичних партій наприкінці ХІХ–на початку ХХ ст. Порівняйте українське національне відродження на Наддніпрянській Україні та на західноукраїнських землях.

Зверніть увагу на те, що національне відродження як поняття окреслює процес набуття етносом таких якісних рис, які дозволяють йому усвідомити себе нацією, дійовою особою історії і сучасного світу. Доведіть, що воно було характерним для тих етнічних спільнот, які в попередні часи втратили власну державність і самостійне національне життя. В чому полягала основна мета процесу національного відродження? Які суспільні верстви відігравали провідну роль у національно-культурному відродженні? Прослідкуйте, на яких здобутках і традиціях українського народу воно базувалось. Дайте періодизацію процесу українського національного відродження. Проаналізуйте процес утвердження української культури як культури світового рівня.

Дайте визначення поняття «громади» та розкрийте особливості їх культурно-просвітницької діяльності та роль у суспільно-політичному, науковому і мистецькому житті України. З'ясуйте, коли виникають «Просвіти», визначте основні напрями їх діяльності та роль у розвитку національної свідомості. Наведіть факти, що свідчать про тиск царського уряду на українські культурні установи після поразки революції 1905–1907 р., репресії проти українських культурних діячів.

У відповіді на друге питання – «Розвиток освіти та науки» необхідно передусім відобразити розвиток освіти на українських землях, а також звернути увагу на суть і наслідки освітніх реформ, які проводилися урядами Російської та Австро-Угорської імперій. Розкрийте зміст освітніх реформ в Росії 70-х рр. ХІХ ст. Які типи навчальних закладів надавали початкову та середню освіту? У яких навчальних закладах надавалася спеціальна освіта? Проаналізуйте процес запровадження загального обов'язкового початкового навчання у Західній Україні. Охарактеризуйте університетську освіту на українських землях, назвіть перші університети, які були засновані в цей період. Доведіть, що освіта на Наддніпрянській Україні розвивалася у межах загальнодержавної російської політики. Дайте оцінку доступності освіти. Чому заклади освіти були важливим засобом русифікації та денаціоналізації українського народу? Аргументуйте свою думку фактами. Розкрийте становище вищої школи на західноукраїнських землях. Висвітліть роль університетів у науковому, культурно-громадському житті на східних і західних землях.

Розкриваючи третє питання варто визначити основні передумови розвитку науки. Вкажіть, які установи стали тогочасними науковими центрами. Яка роль належить Харкову на початковому етапі розгортання процесів відродження? Прослідкуйте, як численні наукові школи сприяли розвитку науки в Україні. Охарактеризуйте розвиток природничих наук, математики, науково-технічних знань. Як національно-культурне відродження вплинуло на розвиток гуманітарних наук? Назвіть видатних вітчизняних вчених цього періоду та їх науковий внесок.

Поясніть, чому особливе значення для розвитку української культури та відродження української нації мали тогочасні дослідження в галузі українознавства. Вкажіть на видання наукових праць, збірок української народної творчості. Хто з видатних українських діячів плідно працював у сфері етнографії, фольклористики, мовознавства? Розкажіть про зростання зацікавленості історією України, пригадайте прізвища відомих українських істориків означеного часу та їх праці. Охарактеризуйте видання прогресивних журналів, зміст яких становив собою зібрання місцевих новин, мандрівних нотаток, етнографічних матеріалів і окремих літературних творів. Коли і з якою метою було створено наукове товариство ім. Тараса Шевченка (НТШ)? У чому полягала суть діяльності наукових товариств?

Готуючись до питання про особливості українського літературного процесу, проаналізуйте процес формування української літературної мови, підкресліть, що вирішальним показником життєвості української мови стала якість і різноманітність літератури, що створювалася нею. Розкрийте передумови появи нової української літератури. З творчістю якого поета пов'язане національне відродження в українській літературі? Хто був його найяскравішими послідовниками? Дайте характеристику першому твору нової української літератури, написаному живою розмовною мовою, в якому поєдналися жанрові та художньо-поетичні традиції старої української літератури з новою, підкреслено демократичною національною ідеологією. Кого вважають основоположником української художньої прози? Які стильові течії виділяються в ній? Розкажіть про становлення нової української драми. З творчістю яких письменників воно пов'язане? Визначте, якими новими жанрами збагатили літературу українські поети-романтики. Які особливості характерні для розвитку класичної української літератури?

Висвітліть роль творчості Т. Шевченка – поета, громадського діяча у духовному й національному пробудженні України, його внесок у розвиток української мови, у національну свідомість і історію. Основоположником якого напрямку в українській літературі його вважають? Проаналізуйте особливості його розвитку в творчості митця. Наведіть приклади його побутових поем, суспільно-політичних творів, які безжально таврували кривдників народу, будили національно-патріотичні настрої української молоді. У чому виявився творчий геній Т. Г. Шевченка? Розкажіть про початок нового етапу в розвитку української літератури.

Назвіть українських письменників, які зазнали впливу творчості Т. Шевченка, збагатили українську літературу новими темами, образами, жанрами. Прослідкуйте процес кількісного зростання визначних письменницьких індивідуальностей в означений період, збагачення тематики літературних творів, розширення жанрового кола, зростання зв'язку зі світовим досвідом через переклад та художній синтез.

Визначте основні літературні напрями XIX – початку XX ст., їх характерні ознаки. Назвіть прізвища видатних українських прозаїків, поетів, які працювали в цих напрямках, їх основні твори. Покажіть на прикладах, які нові теми, образи, жанри з'являються в другій половині XIX ст.? Яка тематика творів була провідною у першій половині XIX ст., а яка – у другій? Вкажіть, яких здобутків досягло українське літературознавство, з творчістю яких літературних діячів вони пов'язані? Доведіть, що творчість письменників даного періоду була споріднена з новими явищами в європейській літературі кінця XIX ст. і, водночас, відзначалася самобутністю і оригінальністю. Зосередьте увагу на народній творчості, фольклорних виданнях, появі перших фольклорних збірників.

Назвіть прізвища видатних літераторів кінця XIX–початку XX ст., покажіть вплив європейського модернізму на оновлення літератури цього періоду. Як відобразились ідейні та моральні принципи народної культури в їх творчості? Охарактеризуйте вплив суспільно-політичних процесів на розвиток української літератури. Зверніть також увагу на стан журналістики та зробіть порівняльну характеристику її розвитку у Наддніпрянській та Західній Україні. Розкажіть про постання української періодичної преси, розвиток книгодрукування.

Відповідь на питання про театральну та музичну культуру доречно почати з характеристики театральної культури у першій половині XIX ст. Які особливості її розвитку? Розкрийте причини значного піднесення театрального мистецтва в означений період. Назвіть відомих драматургів та акторів. Визначте фактори, які позначилися на розвитку українського театру у другій половині XIX ст. Згадайте про створення першої української професійної трупи, у якій розквітла творчість багатьох акторів і театральних діячів, її роль у започаткуванні нового типу театру.

Розкажіть про відкриття та діяльність театру корифеїв – першого професійного українського театру, відокремленого від польського та російського. В цьому аспекті також необхідно звернути увагу на особливості драматургії. Кого можна вважати провідними драматургами та акторами України в XIX ст.? Охарактеризуйте діяльність музично-драматичного театру в Києві. Хто був його засновником?

Висвітлення розвитку музики необхідно почати з розвитку музичного фольклору, визначивши зміни у ньому. Назвіть імена відомих кобзарів. Доведіть, що музика цієї доби була пронизана ідеєю національного відродження. Покажіть на прикладах, як одночасно з народною і церковною складалась світська професійна музична культура. Хто розвивав традиції української церковної музики на Західній Україні? Охарактеризуйте стан професійної музики. Проаналізуйте особливості розвитку професійного музичного мистецтва на західноукраїнських землях.

Розкажіть про створення першої за змістом української національної опери. З'ясуйте як процес національно-культурного відродження вплинув на музичне мистецтво? Творчість якого великого українського композитора, основоположника української класичної музики, становить цілу епоху у музичному житті України? Які його опери стали широко відомими? Назвіть прізвища відомих композиторів, які зробили внесок у вітчизняну музику. Творчість яких поетів, композиторів, провідних політичних діячів посіла помітне місце у розвитку музичної культури Галини та Буковини? Також слід звернути увагу на діяльність музичних професійних товариств, гуртків, хорових капел та популяризацію музичного мистецтва. Доцільно також дати характеристику розвитку теоретичних й методологічних проблем музикознавства, дослідженням народної творчості, появи фольклористики як самостійної галузі знань.

Висвітлення питання про формування національного стилю в архітектурі та образотворчому мистецтві, слід почати з аналізу того, як складна епоха утвердження капіталізму відбилася в архітектурі. Дайте характеристику архітектури першої половини XIX ст., визначивши стильові ознаки споруд, основні тенденції розвитку світського та храмового будівництва, а також містобудування. Назвіть прізвища найбільш відомих архітекторів цього періоду, шедеври архітектурного зодчества означеного періоду. Прослідкуйте, як змінюється будівництво у другій половині XIX ст. Які архітектурні стилі домінують у цей період? Наведіть приклади архітектурних споруд, що на віки увійшли до української культури та назвіть їх авторів. Які традиції простежуються у будові найбільшого у Києві кафедрального Володимирського собору? Що зробило собор видатним явищем у монументальному образотворчому мистецтві? Проект якої будівлі вважається першим проектом у власне українському стилі? Розкажіть про садово-паркове мистецтво в Україні.

Висвітлюючи розвиток образотворчого мистецтва, студент повинен звернути увагу на його особливості у першій половині XIX ст. Які стилі та жанрова тематика стали провідними у цей період? Як на це вплинув процес національно-культурного відродження? Назвіть прізвища художників, що в своїх працях активно розробляли українську тематику. Охарактеризуйте феномен Т. Шевченка, його внесок у розвиток української художньої культури, у національну свідомість. Розкрийте значення для українського образотворчого мистецтва руху "передвижників" – Товариства пересувних художніх виставок, пригадайте відомих українських художників-передвижників. Які українські художники були продовжувачами демократичних традицій Т. Шевченка у живописі? Вкажіть, якими здобутками представлений український монументальний живопис. Проаналізуйте розвиток декоративно-прикладного мистецтва в означений період. Визначте особливості розвитку образотворчого мистецтва на західноукраїнських землях у XIX ст. Зверніть також увагу на особливості розвитку скульптури, назвіть видатних вітчизняних скульпторів та їх твори. Прослідкуйте зміни, що сталися у галузі художньої освіти, вкажіть на заснування малювальних шкіл та їх роль в активізації художнього життя України. Назвіть основні центри національного образотворчого мистецтва другої половини XIX ст. та їх представників.

Література:

1. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX ст. – К., 1996.
2. Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. Калакура, О. Рафальський, М. Юрій. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. – 496 с.

3. Пальм Н. Д. Історія української культури : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.
4. Передерій І.Г. Історія української культури: навч. посіб. для студентів усіх напрямів підготовки денної та заочної форм навчання / І.Г.Передерій, О.В.Тєвікова, А.В.Нарадько; за ред. І.Г.Передерій. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 274 с.
5. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: Підручник. 3-тє видання. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 584 с.
6. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Історія української культури: Навчально-методичний посібник. Для студентів усіх напрямів підготовки університету. – Херсон, 2014. – 85 с.
7. Айзеншток І. Українські поети -романтики // Українські поети -романтики 20 – 40- х років ХІХ ст. – К., 1968.
8. Анісов В., Серєда Є. Від підмайстра до академіка: нарис про Шевченка -художника. – К., 1967.
9. Антонович Д. Українська культура. – К., 1993.
10. Асєєв Ю . С., Грицай М . О., Ігнатов О . Н. Нариси історії архітектури Української РСР: дожовтневий період. – К., 1957.
11. Брижицька С. «Я не саодикий...». Національне саомствєрдження Тараса Шевченка та його вплив на становлення національної ідєнтичності українців (друга чверть ХІХ – середина 20- х років ХХ ст.). – Черкаси, 2006.
12. Волинський К . П. Теоретична боротьба в українській літературі (перша половина ХІХ ст.). – К., 1959. 7. Голубець М. Рококо і класицизм // Історія української культури. – К., 1994.

Тема 5. Становище української культури доби Національної революції 1917–1923 рр. Українська радянська культура (6 год.)

1. Становище української культури доби Національної революції 1917–1923 рр.
2. *Національне відродження 1920-х рр. Політика «українізації». Літературний процес. ВАПЛІТЕ.*
3. *Театр «Бєрезіль». Кіномистецтво. О.Довженко.*
4. *Архітектура і скульптура Радянської України міжвоєннє. Образотворче мистецтво.*
5. *Становище української культури доби Другої світової війни.*
6. *Становище української культури в умовах «хрущовської відлиги». Освіта. Література. Живопис.*
7. *Становище української культури в умовах «бєрежнєвського застою». Кіномистецтво. Музика і Театр.*

Основні поняття, визначення:

Політика «культурної революції», корєнізація, українізація, «розстріляне відродження», соціалістичне будівництво, уніфікація, політичний терор, репресії, ізолюваність культури, конструктивізм, модернізм, неокласицизм, постмодернізм, пролеткульт, функціоналізм, ГУЛАГ, голокост, депортація, осадники, спецпоселення, спецтабори “космополітизм”. Соціалістичне будівництво, уніфікація, політичний терор, репресії, ізолюваність культури, шістдесятництво, «хрущовська відлига» кітч, модернізм, неокласицизм, постмодернізм, «соціалістичний реалізм», голокост, спецпоселення, спецтабори “космополітизм”, жданівщина, лисєнківщина.

Методичні поради:

Підготовку до першого питання слід почати з аналізу соціально-історичних умов становлення і розвитку радянської української культури в цей період. Розкрийте суть, основні напрями, мету, завдання, періодизацію політики коренізації. Які наслідки вона мала в Україні? Доведіть, чому 20-ті роки ХХ ст. науковці називають «періодом українського відродження». Далі слід зупинитися на основних напрямках боротьби з ліквідацією неписьменності та розвитку освіти. Проаналізуйте радянське законодавство у сфері освіти. Розкажіть про запровадження обов'язкової загальної початкової освіти. Як відбувалась реорганізація системи вищої школи? Висвітліть ситуацію в освітній сфері в означений період на західноукраїнських землях.

Вивчаючи питання про стан культури України у 1930-ті роки, репресії проти митців, треба звернути увагу на суспільно-політичну обстановку в Україні в 1930-х роках та її вплив на розвиток української культури. В чому полягали особливості культурного життя в УРСР? Розкрийте його суперечливий характер в цей період. Охарактеризуйте стан освіти, основні освітянські реформи, здійснення уніфікації вищої та середньої, відновлення університетської освіти.

Розкрийте успіхи УРСР в розвитку науки і техніки в міжвоєнний період, згадайте імена видатних українських науковців цього періоду широко відомих за межами України. Дайте характеристику внеску у розвиток української науки видатного природознавця зі світовим ім'ям В.Вернадського. Розкажіть про діяльність Української академії наук, провідних наукових шкіл, які почали формуватися в академії наприкінці 1920–х рр. Вкажіть, як розвивалася пов'язана з потребами індустріалізації мережа галузевої науки: назвіть її провідні установи та найвидатніших дослідників.

Проаналізуйте особливості літературного життя в Україні в 1920–ті роки. Охарактеризуйте нову плеяду українських письменників, яка з'являється в цей час. Які ідеї вони доводили своєю творчістю? Назвіть літературні об'єднання, що виникли в цей період, дайте характеристику їх діяльності. Визначте основні літературні напрями, означеного періоду, їх ідейні засади та представників. Вкажіть, з якою метою були створені ВУСПП (Всеукраїнська спілка пролетарських письменників) та ВАПЛІТЕ (Вільна Академія Пролетарської Літератури). Розкрийте суть літературної дискусії середини 1920–х рр.

Розкажіть про особливості розвитку української літератури. Який творчий метод був офіційно дозволений для радянських письменників України? Що він передбачав? Доцільно також зупинитися на досягненнях української літератури у зазначений період. Назвіть основні стилі та напрями в українській літературі означеного періоду та їх представників. Наведіть фактичний матеріал щодо репресій українських письменників.

Значте, що 1920–ті рр. – це роки небувалого піднесення образотворчого, театального та музичного мистецтва, зародження українського радянського кінематографу. Доцільно також зосередити увагу на новаторських течіях в образотворчому мистецтві України. Які стилі та напрями з'являються в образотворчому мистецтві? Дайте визначення основних течій модернізму в мистецтві цього часу, назвіть прізвища художників цих напрямів. Визначте, які жанри образотворчого мистецтва досягли помітного прогресу в означений період. Хто з видатних живописців працював у жанрі побуту, пейзажу, портретного живопису, історичної тематики? Підкресліть, що означений період був періодом особливого сплеску українського авангарду. Поясніть, в чому полягав феномен українського авангарду. Хто з художників зробив особливий внесок у розвиток українського авангардного мистецтва? Висвітліть діяльність школи монументального українського мистецтва, вкажіть прізвища її засновників. Як розвивалося мистецтво українського радянського плакату, кіно плакату, карикатури? Зверніть увагу на діяльність Української Академії мистецтва, організацію мережі державних художніх музеїв. Назвіть прізвища художників, які працювали в цей час в Західній Україні. Зверніть увагу на розвиток української радянської скульптури, пригадайте найбільш відомих її представників. Дайте характеристику основних стилів і напрямів в українській архітектурі, наведіть приклади.

Проаналізуйте нові форми і жанри в українській музиці. Визначте основні особливості формування української музичної культури 1920–х років та назвіть прізвища видатних

українських композиторів. Які театри були створені в цей час? Назвіть оперних і камерних співаків 1920–х років. Зазначте, які відомі колективи розвивали і пропагували українську традиційну музичну культуру. Розкажіть про розвиток театральної справи в радянській Україні. Пригадайте, як розвивалась драматургія, назвіть видатних майстрів українського класичного театру, які назавжди прославили цей напрямок української культури. Назвіть провідні театральні установи республіки, театри. Яке значення в розвитку української культури означеного періоду відігравали робітничо-колгоспні театри? Зверніть увагу на особливості радянського театального репертуару, основні твори. Які відомі театри були створені режисером-новатором, реформатором українського театру Л. Курбасом? В чому полягало його новаторство? Розкажіть про становлення українського кіномистецтва, досягнення цієї нової галузі культури, назвіть видатних українських режисерів документального, художнього кіно, їх фільми.

Студентам також слід звернути увагу на розвиток образотворчого, театального мистецтва, кіномистецтва та музики. Назвіть провідні театри УРСР, твори, які вони ставили, прізвища талановитих акторів того часу. Які кінорежисери плідно працювали в кіномистецтві? Пригадайте їх фільми. Твори яких композиторів стали відомими в цей час? Які музичні колективи досягли великої майстерності? Прослідкуйте, як відбувалось відбиття у культурному процесі становлення культу особи Й. Сталіна, руйнація визначних пам'яток архітектури. Розкажіть, що Ви знаєте про репресії культурних діячів в 1930-ті роки, поясніть, чому зазначений період в розвитку української культури називають «Розстріляним відродженням». Згадайте про заборону Української автокефальної церкви та арешт її керівників.

Підготовку до наступного питання слід почати з аналізу соціально-історичних умов становлення і розвитку радянської української культури в умовах другої половини ХХ ст. Розкрийте суть, основні напрями, мету, завдання явищ жданівщини та лисенківщина. Які наслідки вона мала в Україні? Висвітліть ситуацію в освітній сфері в означений період на західноукраїнських землях.

Вивчаючи питання про стан культури України у 1950–1970-х рр., репресії проти митців, треба звернути увагу на суспільно-політичну обстановку в Україні в зазначений час та її вплив на розвиток української культури. В чому полягали особливості культурного життя в УРСР? Розкрийте його суперечливий характер в цей період. Охарактеризуйте стан освіти, основні освітянські реформи, здійснення уніфікації вищої та середньої, відновлення університетської освіти.

Розглядаючи підпитання «Культура радянської України в повоєнний період. Шістдесятництво як культурний феномен» слід звернути увагу на особливості культурного життя в другій половині 1940–х – на початку 1950–х років. Охарактеризуйте матеріальні і моральні збитки України в ході Другої світової війни, об'єктивні та суб'єктивні труднощі відродження культурного життя в Україні. Розкрийте основні напрями процесу відновлення системи народної освіти. Як вирішувалось питання підготовки кадрів із середньою спеціальною та вищою освітою?

Як позначилася тоталітарна сталінська ідеологія на розвиток української культури? Дайте характеристику політико-ідеологічним кампаніям проти української інтелігенції у перші повоєнні роки. Поясніть суть термінів «жданівщина», «лисенківщина». Назвіть твори українських літераторів, які піддавались нищівній критиці і були заборонені. Розкажіть про жорстокій морально-політичний тиск на творчу інтелігенцію у 1947 р., тиск партійного керівництва щодо суспільних наук, перспективних напрямів біологічної науки. Проаналізуйте фундаментальні розробки, винаходи і відкриття українських вчених в цей період.

Розкрийте суперечливий характер розвитку культури та духовного життя України в період хрущовської «відлиги», наслідки лібералізації політичного режиму для республіки. Прослідкуйте вплив «відлиги», десталінізації суспільства на літературно-художню творчість українських митців, головні їх наслідки. Хто такі «шістдесятники»? За що вони боролись? Назвіть прізвища та охарактеризуйте їх діяльність. Визначте значення руху «шістдесятників»

для розвитку української культури та історії в цей період. Розкрийте основні напрями відродження української культури. Прослідкуйте, процес реформування системи освіти, розвиток науки, книгодрукування. Зверніть увагу на розвиток театрального, музичного, образотворчого мистецтва та кіно. Назвіть прізвища талановитих театральних акторів, композиторів, художників та кінорежисерів, пригадайте їх фільми. Якими новими романами і повістями, поетичними збірками поповнилась українська література? Визначте здобутки кіномистецтва. Якою була роль українське кіно у складних умовах денационалізації, які фільми здобули популярність в цей час? Дайте оцінку значній події в культурі – постановню українського телебачення. Охарактеризуйте політику русифікації в УРСР.

Зупиніться, на аналізі особливостей культурного розвитку України в 1970–1980-х роках, проілюструйте посилення ідеологічного тиску на інтелігенцію. В чому виявилось нігілістичне ставлення до національної самобутності українського народу, його культури в цей період? Покажіть досягнення в галузі освіти, науки, театрального, музичного, образотворчого мистецтва. Проаналізуйте, як впроваджувалась загальнообов'язкова десятирічна освіта, розширювалась мережа вузів. Визначте особливості НТР в УРСР в 60–80-ті роки ХХ ст., її здобутки і втрати. Видається доцільним відзначити наукові досягнення радянських учених у галузі кібернетики, створення українськими вченими першої у світі ЕОМ, значний їх внесок у розвиток ракетної техніки, космонавтики, використання атомної енергії, медицини, провідну роль Академії наук УРСР та її президента Б. Патона у розвитку української науки, діяльність гуманітарних інститутів АН УРСР, їх здобутки і прорахунки. Прослідкуйте розвиток літератури, театральної справи, українського музичного, образотворчого та кіномистецтва в УРСР означеного періоду, назвіть видатних їх представників. Прослідкуйте, як відбувався наступ на фольклорний напрям в українському радянському мистецтві. Наведіть приклади репресій проти видатних представників української культури.

Що нового принесла в життя української культури «перебудова»? Яку роль відіграла українська інтелігенція в розвиткові «перебудови»? Зверніть увагу на роль політики гласності у розвитку української культури, політизацію сфери культури. Наведіть факти, як в умовах перебудови в українській культурі стали відроджуватись засади демократії, національних та загальнолюдських цінностей, гуманізму і цілісного екологічного світорозуміння.

Завершуючи розгляд питання, зробіть висновок, в чому проявився суперечливий характер культурного життя в повоєнний період, покажіть досягнення та недоліки. Дайте оцінку місця і ролі української культури радянського періоду в світовій культурі.

Питання для дискусії:

1. Розкрийте суть поняття «постмодернізм». Визначте його основні ідейні засади. Які особливі риси можна виокремити в українському постмодерні? Чи буде він чимось відрізнятися від загальносвітового? Доведіть фактами. Проаналізуйте розвиток літератури, образотворчого мистецтва, музики, архітектури з урахуванням впливу постмодернізму. Які ідеї намагаються донести до суспільства представники цього культурного стилю? З'ясуйте, як суспільство ставиться до творів діячів постмодерну? Доведіть або спростуйте фактами наявність конфлікту розуміння між суспільством та постмодерністами.

2. Основні школи та напрями постмодернізму в українській культурі другої половини ХХ ст. Розкрийте суть поняття «постмодернізм». Визначте його основні ідейні засади. Які особливі риси можна виокремити в українському постмодерні? Чи буде він чимось відрізнятися від загальносвітового? Доведіть фактами. Проаналізуйте розвиток літератури, образотворчого мистецтва, музики, архітектури з урахуванням впливу постмодернізму. Які ідеї намагаються донести до суспільства представники цього культурного стилю? З'ясуйте, як суспільство ставиться до творів діячів постмодерну? Доведіть або спростуйте фактами наявність конфлікту розуміння між суспільством та постмодерністами.

3. Масова культура та українське суспільство. Визначте ознаки масової культури. Які рівні виділяють у масовій культурі? Охарактеризуйте кожен з них. Як можна оцінити роль масової культури у суспільстві? З'ясуйте, яке значення має масова культура для владних еліт,

які завдання вони ставлять перед нею? Проаналізуйте стан сучасної української масової культури та її вплив на розвиток суспільства.

Теми рефератів

1. Зміст, значення політики коренізації (українізації) в УСРР.
2. Драматургія та новаторство у театрі «Березиль».
3. Суспільно-культурна діяльність М. Хвильового.
4. «Розстріляне відродження» 20–30-х років ХХ ст.
5. Олександр Довженко – основоположник українського кіномистецтва.

Література:

1. Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. Калакура, О. Рафальський, М. Юрій. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. – 496 с.
2. Пальм Н. Д. Історія української культури : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.
3. Передерій І.Г. Історія української культури: навч. посіб. для студентів усіх напрямів підготовки денної та заочної форм навчання / І.Г.Передерій, О.В.Тєвікова, А.В.Нарадько; за ред. І.Г.Передерій. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 274 с.
4. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: Підручник. 3-тє видання. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 584 с.
5. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Історія української культури: Навчально-методичний посібник. Для студентів усіх напрямів підготовки університету. – Херсон, 2014. – 85 с.
6. Культурологія: історія і теорія світової культури ХХ століття: Навч. посіб. / Під. ред. Л.І.Кормича, В.В.Багацького. – Х., 2003.
7. Литвин В. Україна на межі тисячоліть (1991 – 2000 рр.). – К., 2000. – (Україна крізь віки).
8. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. – К., 1997.
9. Пашук А.І. Українська церква і незалежність України. – Л., 2003.
10. Римаренко Ю.І. Національний розвій України: проблеми і перспективи. – К., 1995.
11. Савицкая Т.Е. Культура конца тысячелетия: Повседневный апокалипсис постмодерна (на материале западных культурологических концепций конца 80-х начала 90-х годов). Культура в современном мире: Опыт, проблемы, решения // Науч.-информ. сборник. – Вып. 6. – М., 1995.
12. Українська і світова культура: Навч. посіб. – К., 2002.
13. Феномен української культури: Методологічні засади осмислення. – К., 1996.
14. Шейко В.М. Культура. Цивілізація. Глобалізація. – Х., 2001.

Тема 7. Розвиток української культури доби національної державності 1991-2024 рр. (2 год.)

План:

1. Культурне життя України в умовах соціально-економічних трансформацій 90-х років ХХ ст.
2. Технізація доби. Епоха інформації. Явище гендеру. Ювенальна юстиція ЛГБТ-ідеологія
3. Реформування системи середньої, спеціальної та вищої освіти в Україні. Приєднання до Болонської системи вищої освіти.
4. Розвиток сучасної української літератури, поширення комерційних жанрів.
5. Сучасне українське кіномистецтво і театр, образотворче та музичне мистецтво.

Основні поняття, визначення

Масова культура, молодіжні субкультури, постмодернізм, комерційні жанри в літературі, Болонський процес, інсталяція, стріт-арт, мураля, перформанс, дизайн, неофольклоризм, національні меништини, нація, етнічна група, медіакратія, гендер, ювенальна юстиція, ЛГБТ-ідеологія, гаджети, сексизм.

Методичні поради:

Розгляд першого питання «Культурне життя України в умовах соціально-економічних трансформацій 90-х років ХХ ст.» слід почати з соціально-політичної та культурно-мистецької ситуації в Україні після проголошення незалежності України, розкрити суперечливий характер глибоких трансформаційних процесів. Які зміни відбулися в духовно-культурному житті країни? Розкрийте основні тенденції розвитку сучасної культури. Зверніть увагу на зміну статусу, а відповідно ролі й функцій національної культури в українському суспільстві. Прослідкуйте взаємодію загальнолюдського і національного в цінностях культури, гуманізму і сучасної культури. Особливу увагу слід звернути на вплив ринкових відносин на культурне життя, на виклики, перед якими воно опинилося. Вкажіть на ознаки кризи сучасної культури і визначте шляхи її подолання.

Проаналізуйте зміни в гуманітарно-культурній сфері, культурну політику держави в цей час, її законодавчу базу, досягнення і новації в розвитку української культури. Зверніть увагу на значні успіхи у поширенні української мови як державної, гарантування прав розвитку мов національних меншин. Як ви оцінюєте мовну ситуацію в Україні на сучасному етапі?

Зупиніться на внеску української інтелігенції, української інтелектуальної еліти у відродження культури, та їх відповідальності за долю України. Наведіть приклади поживлення в умовах творчої свободи художньо-виставкового життя, розвитку різних жанрів та видів мистецтва.

Охарактеризуйте широкомасштабний громадський рух з реставрації пам'яток історії і культури, фольклорні мотиви в естрадній музиці, молодіжний фольклорний рух у самодіяльній творчості, фестивалі етнічної творчості. Окремо зупиніться на постмодернізмі у сучасній культурі. Які його характерні риси? З'ясуйте основні напрями нового становлення української культури в цілому, національного утвердження нових цивілізаційних цінностей, її модернізаційного і постмодернізаційного структурування.

Аналізуючи друге питання варто проаналізувати процеси ідеологічної, національно-політичної, інституційної та інформаційної трансформації. Що таке масова культура, які її функції? Визначте вплив масової культури у формуванні національного культурного простору, створення мережі культурної індустрії та культурної комунікації у зв'язку з виникненням Інтернету та поширенням цифрових технологій; акцентуйте увагу на тенденції комерціалізації культури, особливо масової. З'ясуйте причини поширення в Україні у 2010-х рр. таких явищ як: гендер, ювенальна юстиція, ЛГБТ-ідеологія, поняття сексизм тощо.

Охарактеризуйте популярну, елітарну, народну культуру і їх місце в сучасному світі. З'ясуйте нові можливості, що відкриваються перед українською культурою у зв'язку з формуванням в Україні громадянського суспільства.

Вкажіть, які зміни відбулися у ставленні людей до релігійно-духовних цінностей після проголошення незалежності України. Проаналізуйте законодавчу базу України, яка регулює відносини з релігійними організаціями, громадянами різного віросповідання, визначте основні завдання державної політики щодо церкви та релігійних організацій. Що є традиційним віровченням в Україні? Якими церквами представлено в державі православ'я? Поясніть, чому в Україні не склалася єдина православна церква. Розкажіть про історію та діяльність Української Греко-католицької церкви. Охарактеризуйте діяльність церков протестантського напрямку, церков, які задовольняють інтереси національних меншин в Україні, релігійні організації нетрадиційних культів. Розкрийте проблеми української церкви та особливості релігійного життя в Україні на сучасному етапі. В чому полягає складність та неоднозначність релігійної ситуації в країні сьогодні? Поясніть, чому в перехідний період в Україні формується потреба в релігії як в етноформуєчому і культурно-утвердуючому чинникові, який сприяє гуманізації соціальних відносин, відтворенню культурної традиції.

З'ясуйте виклики, що постають перед українським суспільством в силу появи нових явищ загрозливих явищ перед християнством – ЛГБТ-ідеологія, гей парад, гендерна ідеологія та ін.

У контексті розкриття третього питання слід, передусім, згадати, як політична, інтелектуальна, соціально-економічна трансформація суспільства позначилася на розвитку освіти. Доцільно також зупинитися на проблемах, що постали перед науково-технічним розвитком України під час переходу до ринкової економіки, показати, якими були втрати та здобутки при його реформуванні, пояснити, які галузі найбільше змінилися й чому. Зробіть висновок, чи відповідає рівень науково-технічного розвитку України завданням, які стоять перед нею на сучасному етапі розвитку економіки?

З'ясуйте роль впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для розбудови сучасного високотехнічного суспільства в Україні, їх вплив на формування особистості, спосіб життя людей, систему міжособистісних спілкувань. Які сприятливі умови для широкого використання переваг інформаційних технологій створює мережа Інтернету? Визначте основні його функції. Поясніть суть явищ, що виникли під його впливом («мережевого мистецтва», віртуальних бібліотек, музеїв, магазинів, освітніх порталів тощо) та можливостей, що відкрилися з його поширенням. Проаналізуйте, як під впливом Інтернету змінилися функції традиційних установ культури. Розкрийте найбільш визначні позитивні та негативні наслідки поширення Інтернет у світі та в Україні. Дайте відповідь на запитання: чи відповідає ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні її потенціалу та можливостям?

Готуючись до третього питання слід відзначити складність розвитку літературного процесу в Україні. Назвіть прізвища літераторів – перших лауреатів Шевченківської премії незалежної України, культурних діячів – лауреатів Державної премії.

Який напрям стає основним художнім напрямом літератури 90-х рр. ХХ ст.? Назвіть прізвища відомих українських літераторів, художників, культурологів, яких об'єднували ці угруповання. Висвітліть основні кроки в напрямку заповнення «білих плям» в українському літературознавстві, наведіть приклади. Проаналізуйте діяльність Українського центру духовної культури та його відділів – літературно-музичного театру та дискусійного клубу, згадайте його унікальні літературні видання. Далі доцільно дати коротку характеристику основних жанрів сучасної української літератури, діяльності письменників і поетів старшого та середнього покоління, а також молоді – дебютантів ХХІ ст.

Відповідь на питання про сучасне українське кіномистецтво і театр, образотворче та музичне мистецтво слід розпочати з аналізу складних та неоднозначних процесів в царині сучасного українського кіномистецтва. Розкрийте труднощі, які переживає сучасний український кінематограф. Згадайте, які державні кіностудії діяли після проголошення незалежності в Україні, які режисери та актори зробили гідний внесок в українське кіномистецтво. Розкажіть про розвиток сучасного неігрового, науково-популярного та хронікально-документального кіно. Назвіть відомі імена у цих царинах. Зверніть увагу на діяльність української школи мультиплікаційного кіно. Наведіть приклади вітчизняних документальних фільмів, присвячених історичному минулому України, багатосерійних фільмів та серіалів знаних українських режисерів і талановитих молодих постановників що вийшли останнім часом.

Покажіть негативні наслідки для сучасного вітчизняного кінопрокату американізації, вестернізації, наступу «кітчевої» масової культури. Які жанри відеофільмів стали предметом інтересу наших сучасників? Доведіть на конкретних прикладах, що пропаганда західних цінностей у їх не кращих зразках певною мірою деформує ще не усталену систему національних цінностей, робить привабливим для молоді «героїв» західного світу, чужих моралі і менталітету українців. Визначте перспективи розвитку сучасного українського кіномистецтва.

Розкриваючи проблему сучасного театрального мистецтва в Україні, доцільно зупинитися на тих змінах, які відбулися в цій галузі після проголошення незалежності України. Поясніть, які труднощі переживає сучасний український театр і які заходи здійснює держава для їх подолання. Проаналізуйте процес становлення комерційного театру в Україні. Назвіть прізвища відомих українських режисерів, молодих драматургів-дебютантів, їх постановки, улюблених акторів. Розкрийте основні напрями діяльності Національної спілки театральних

діячів України, Національного центру театрального мистецтва імені Леся Курбаса. Яку роль в розвитку українського театрального мистецтва відіграють Всеукраїнські та Міжнародні театральні фестивалі?

Характеризуючи розвиток сучасного образотворчого мистецтва, зверніть увагу на зміни, що відбулися в цій сфері після здобуття незалежності, їх суперечливий характер. Зверніть увагу на розвиток різних жанрів та видів мистецтва, поживлення художньо-виставкового життя, виникнення нових, приватних галерей, проведення різностильових мистецьких акцій, світове визнання творчості багатьох українських митців, наявність різних стилів і напрямків образотворчому мистецтві, утвердження постмодернізму та його характерні риси.

Назвіть прізвища найбільш відомих сучасних художників – представників постмодернізму та їх роботи. Як розвивається сучасне мистецтво скульптури? Пригадайте, які пам'ятники було споруджено в Україні за роки незалежності та їх авторів. Наведіть приклади сучасної станкової скульптури. Які нові види образотворчого мистецтва з'явилися останнім часом? Що таке стрит-арт? Хто з сучасних українських митців працює в цьому напрямі? Зверніть увагу на розвиток української графіки, карикатури та фотомистецтва. Розкрийте основні напрями розвитку сучасного декоративно-прикладне мистецтва, його форми, назвіть провідні центри, відомих майстрів та майстринь.

З'ясуйте суть змін, що відбулися після проголошення незалежності України в музичному мистецтві. Зверніть увагу на утворення Всеукраїнської музичної спілки, діяльність концертних організацій, художніх колективів, започаткування великої кількості фестивалів та конкурсів — оперного мистецтва, органної та фортепіанної музики, піаністів та скрипалів, зростання потягу до обрядових, звичаєвих традицій, створення низки колективів, які швидко здобули визнання мистецької громадськості. Визначте, які творчі спілки музичного профілю мають національний статус, які театри посідають провідне місце в сучасній українській музичній культурі. Назвіть прізвища сучасних оперних співаків України, що продовжують історичні традиції. Хто з них належить до числа провідних оперних співаків світу та Європи? Пригадайте прізвища видатних композиторів, твори яких поповнили останнім часом скарбницю українського музичного мистецтва. Проаналізуйте розвиток сучасної інструментальної та класичної електронної музики. Охарактеризуйте музичні колективи які відіграють нині провідну роль у хоровому мистецтві, визначають є його критерії не тільки в українському, а й у світовому масштабі.

Розкрийте роль сучасної української естради у піднесенні культури народу, у зміцненні взаємозв'язків з іншими країнами. Назвіть прізвища композиторів та майстрів естрадного мистецтва, які плідно працюють в цій галузі. Вкажіть, які ансамблі успішно поширюють національну музику, які зразки національного стилю в різних жанрах масової музики вийшли на світовий рівень. Розкажіть про діяльність молодих виконавців української естрадної пісні, поява і творча еволюція яких щільно пов'язана з необхідністю задоволення потреби у своїй національній популярній розважальній музиці як складовій шоу-бізнесу, їх участь у Міжнародних конкурсах і фестивалях, конкурсах Євробачення. Наведіть приклади, що свідчать про високий професійний рівень української пісні.

Студентам доцільно знати, як розвивається українська поп-музика, рок-музика, які проводяться українські рок-фестивалі, найвідоміші гурти цього напрямку сучасного музичного мистецтва. Зверніть увагу і на таке помітне явище у вітчизняній культурі як авторська пісня, на імена українських бардів, творчість яких відома й за межами України. Пригадайте назви суто вокальних ансамблів, які здобувають популярність серед музичних гуртів, дайте характеристику джазового руху в Україні і сучасного українського гітарного мистецтва. Визначте роль музичних та фольклорних фестивалів у розвитку та популяризації традиційної народної культури.

Завершуючи розгляд теми, доведіть, що незважаючи на серйозні проблеми і згадані негаразди, сучасна культура України була й залишається яскравим явищем світової культури, становить ще невикористаний резерв у загальнолюдській цивілізації.

Питання для дискусії:

1. Цінності духовного життя сучасних українців. З'ясуйте, які ціннісні засади духовного життя панували в українському суспільстві до початку 90-х рр. ХХ ст. Аналізуючи сучасність, слід звернути увагу на особливості масового світогляду. Які морально-етичні цінності панують в українському суспільстві? Якою є ієрархія цінностей? Визначте роль релігії у сучасній Україні. Як традиційні українські цінності зберігаються в умовах глобалізації? Оцініть ціннісні установки вікових та соціальних груп українського суспільства. Від яких факторів вони залежать? Визначте, чи є підстави стверджувати наявність ціннісного конфлікту у сучасному українському суспільстві? Аргументуйте фактами. З'ясуйте якими повинні бути базові цінності для консолідації українському суспільстві.

2. Багатокультурність сучасної України. Користуючись фактичним матеріалом, визначте етнічний склад населення сучасної України. Якими нормативними документами визначається державна політика в сфері міжетнічних відносин? Проаналізуйте, як розвиваються культури народів, які мешкають на території України. Як культури етнічних меншин взаємодіють з українською культурою? Охарактеризуйте взаємовплив цих культур. Спираючись на факти, доведіть або спростуйте наявність конфліктів культур в сучасній Україні.

Теми рефератів (за бажанням студентів)

1. Нові явища і тенденції в українській літературі та мистецтві кінця ХХ – початку ХХІ ст.
2. Досягнення НТР і проблема екології.
3. Генна інженерія: наукові перспективи і морально-етичні проблеми.
4. Розвиток українського музичного мистецтва у ХХІ ст.: естрадна, класична, альтернативна музика.
5. Сучасний український театр.
6. Українські архітектура та мистецтво кінця ХХ ст. - початку ХХІ ст.
7. Сучасне українське телебачення та кіноіндустрія.
8. Повсякденна культура в епоху мас-медіа (реклама, мода, комп'ютерні технології). «Культура в капцях».
9. Стан і проблеми народного мистецтва на сучасному етапі.
10. Релігія та церква в незалежній Україні та духовне відродження української нації.

Література:

1. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. – К., 1997.
2. Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. Калакура, О.Рафальський, М.Юрій. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. – 496 с.
3. Пальм Н. Д. Історія української культури : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.
4. Передерій І.Г. Історія української культури: навч. посіб. для студентів усіх напрямів підготовки денної та заочної форм навчання / І.Г.Передерій, О.В.Тевікова, А.В.Нарадько; за ред. І.Г.Передерій. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 274 с.
5. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: Підручник. 3-тє видання. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 584 с.
6. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Історія української культури: Навчально-методичний посібник. Для студентів усіх напрямів підготовки університету. – Херсон, 2014. – 85 с.
7. Культурологія: історія і теорія світової культури ХХ століття: Навч. посіб. / Під. ред. Л.І.Кормича, В.В.Багацького. – Х., 2003.
8. Литвин В. Україна на межі тисячоліть (1991 – 2000 рр.). – К., 2000. – (Україна крізь віки).
9. Пашук А.І. Українська церква і незалежність України. – Л., 2003.
10. Римаренко Ю.І. Національний розвій України: проблеми і перспективи. – К., 1995.
11. Савицкая Т.Е. Культура конца тысячелетия: Повседневный апокалипсис постмодерна (на материале западных культурологических концепций конца 80-х начала 90-х годов). Культура в современном мире: Опыт, проблемы, решения // Науч.-информ. сборник. – Вып. 6. – М., 1995.

12. Українська і світова культура: Навч. посіб. – К., 2002.
13. Попович М. Нарис історії культури України. – К., 1998.
14. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. – К., 2009.

6. Колоквіум. Знання культурологічного словника:

Культурологічний глосарій

Агіографічна література (від гр. *hagios* – святий і *grapho* – пишу) – біографічна релігійна література, життєписи (життя) святих, тобто духовних і світських осіб, канонізованих церквою. Вивчаються також як літературні пам'ятки й історичні та лінгвістичні джерела. Серед перших оригінальних зразків агіографічного жанру в Київській процесу полягає в тому, що одна з культур частково або й цілком підпадає під вплив іншої, втрачаючи при цьому власну специфіку. Термін виник у 30-ті роки ХХ ст. і найчастіше вживається в контексті проблем культурної асиміляції, модернізації, етнічної консолідації і т. п.

Аксіосфера (аксіо-ціннісний) – сфера цінностей, які визначають спрямованість людської діяльності.

Андеграунд (від англ. *underground* – підпілля) – «підпільне», нелегальне, таке, що не підтримується або й переслідується офіційною владою, явище (найчастіше в художній культурі). Термін спершу (в 40-х роках ХХ ст.) було вживано для означення некомерційних фільмів, які створювалися для домашнього перегляду режисерами-початківцями на власні гроші. Пізніше почав застосовуватись і до певних напрямів у інших видах художньої культури (наприклад, андеграундна рок-музика).

Русі – життя кн. Бориса і Гліба, Володимира І Святославовича, кн. Ольги, Феодосія Печерського.

Аккультурація - процес взаємовпливу культур з різним станом та рівнем розвитку. Суть

Антикультура – твори літератури, кінематографу, які розраховані на невимогливого читача, глядача, що пропонують аморальність.

Апокрифи – великий масив текстів релігійного змісту, які не ввійшли у канонічний збірник книг Священного Писання. Вони являють собою фольклорний пласт у релігійному житті, який існує на рівні із канонічним (офіційним). Апокрифи нерідко обіграють сюжети і образи близькі до есхатологічної проблематики.

Артефакт (від лат. *arte* – штучно і *factus* – зроблений) – створений руками людини об'єкт, дещо штучне відносно природи.

Архетип (від гр. *arche* – початок і *typos* – образ) – прообраз, початкова форма, зразок, модель культурно значимої дії, відносин, процесу, що передається від покоління до покоління на несвідомому рівні. За К. Юнгом, архетипи є вродженими психічними структурами колективного несвідомого, спільного для всього людства, архаїчним психічним «осадком повторюваних життєвих ситуацій, завдань і переживань людини». Архетипи становлять результат історичного розвитку людства і визначають форму та композицію сновидінь, міфів, художньої творчості, також іноді призводять до виникнення різноманітних непорозумінь між людьми в разі, коли спричиняють утворення не адекватних ситуації архетипових проєкцій.

Бароко – стилістичний напрям у європейському мистецтві та архітектурі кінця XVI–XVIII ст., якому були властиві декоративна пишність та мальовничість, вигадливі форми.

Готичний стиль (від іт. *gotiko* – готський, варварський) - художній стиль Європи пізнього Середньовіччя, який найяскравіше виявився в архітектурі й характеризується легкими гострокінцевими будівлями, які стрімко спрямовані вгору, та оздобленні численними скульптурами та склом.

Графіті – стародавні написи і малюнки надряпані на стінах споруд, посуду; сучасне, ірон. Про написи (часто дурні і непристойні) на парканах і стінах будинків.

Гуманізм (лат. *humanus* – людський, людяний) – 1. Система ідей і поглядів на людину як найвищу цінність; 2. Прогресивна течія західно-європейської епохи Відродження, спрямована на утвердження поваги до гідності й розуму людини, її права на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей; 3. Відображення засобами мистецтва прогресивних суспільних ідеалів, захист гідності й прав людини, її свободи і всебічного розвитку.

Давньоруський пантеон (від грец. *Pantheon* – дослівно всі боги) – 1. Первісно «храм усіх богів» в античних релігіях. З часом термін пантеон став означати сукупність богів будь-якої

релігії; 2. У Київській Русі пантеон язичницьких богів створив у 80-х рр. X ст. князь Володимир Великий – так зване «шестибожія Володимира»; 3. Система вірувань населення Давньої Русі, що відображає стан вищого рівня релігійної системи Київської Русі кін I тис. н. е. (Перун, Велес, Стрибок, Сварог, Хорс, Мокоша, Семаргл).

Декадентство (фр. Decadence – занепад) – 1. Загальна назва течій в мистецтві кінця XIX – початку XX ст. Характерне пропагування теорій «мистецтва для мистецтва», песимізм, містика, надання переваги формі над змістом; 2. Для філософсько-естетичних поглядів декадентів характерні невіддільність розуміння свободи особистості від естетизації індивідуалізму, поєднання культу краси з аморалізмом тощо.

Декор – система декораційних елементів; прикраса.

Дитинець – центральна укріплена частинна міста в Київській Русі, огорожена стінами.

Експресіонізм – (expression – вираження) – напрям в європейському мистецтві 10-20-х рр. XX ст., що поголошував не зображення дійсності, а «виражав» її суть.

Елітарна культура – культура, зорієнтована на потреби певної (елітарної, вищої в тому або іншому відношенні) частини суспільства.

Естетика – 1. Філософська наука про прекрасне та його роль у житті суспільства, про загальні закони художнього пізнання дійсності й розвитку мистецтва; 2. Система чиїх-небудь поглядів на мистецтво; 3. Краса, художність чого-небудь.

Есхатологія – релігійне вчення про кінцеву долю людства і Всесвіту; про кінець світу.

Живопис – 1. Вид образотворчого мистецтва, що зображує фарбами предмети і явища дійсності або фантазії; 2. збірн. Твори цього виду мистецтва.

Ідентичність – 1. Тотожність, однаковий; 2. Психологічне уявлення про своє «Я», яке характеризується суб'єктивним відчуттям само тотожності і цілісності.

Імпресіонізм – напрям у мистецтві й літературі, що виник наприкінці XIX ст., представники якого прагнули відтворити реальність в її мінливості, передати найтонші суб'єктивні відчуття й переживання, свої враження та спостереження.

Кітч (від нім. «халтура», «несмак») – специфічне явище, що належить до найнижчих пластів масової культури: стереотипне, примітивне, розраховане на зовнішній ефект псевдомистецтво, позбавлене справжньої художньо-естетичної цінності.

Класицизм – один з основних напрямів у європейській літературі й мистецтві X VII-X VIII ст., зразком для якого було класичне (давньогрецьке й давньоримське) мистецтво.

Конструктивізм – 1. Один із найпоширеніших напрямів архітектури початку XX ст., пов'язаний із застосуванням індустріальної техніки, будівельних матеріалів і конструкцій; заперечував архітектурну спадщину, роль національних традицій; 2. В образотворчому мистецтві та літературі початку XX ст. – формалістична течія, що заперечувала ідейний зміст мистецтва й підмінювала художній образ абстракцією.

Космополітизм – це теорія, що проповідує байдуже ставлення до Батьківщини та свого народу, заперечує націоналізм, національну незалежність, національну культуру й висуває ідею створення світової держави, встановлення світового громадянства.

Кубізм – у західноєвропейському мистецтві початку XX ст. – формалістичний напрям, представники якого зображували предмети реального світу у вигляді геометричних фігур (куба, конуса тощо).

Культ (від лат. cultus – догляд, шанування) – сукупність дій, обрядів, ритуалів, у яких виявляється й упредметнюється людська рефлексія над трансцендентним або віра в надприродне. Культ є обов'язковим елементом будь-якої релігії. Релігійний культ реалізується у формі особливих обрядів, діях священнослужителів і віруючих, що мають на меті встановити контакт із вищими силами буття і, як правило, проводяться у спеціально призначених місцях (храмах, молитовних будинках, святилищах і т. п.). У позарелігійному культурному просторі культ виявляється як поклоніння, надзвичайне шанування кого-небудь або чого-небудь (культ харизматичної особистості, культовий образ або твір мистецтва).

Культура – 1. Сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом історії; 2. Освіченість, вихованість; 3. Рівень, ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової діяльності.

Культурний релятивізм (лат. Relativus – відносний) – 1. Принцип відносності людських знань; 2. Суб'єктивно-ідеалістичне вчення, яке на підставі відносності людських знань заперечує можливість об'єктивного пізнання світу.

Культурний фундаменталізм – термін соціальної культури; запропонований Л. Іонінім (1995 р.), ним позначив процес тоталізації культурного стилю з його специфічною доктриною, відчуттями, нормами, досвідом.

Культурний шок – поняття, введене в науковий обіг американським антропологом Ф. Боком для означення реакції відчуттів людини, що опиняється в незнайомому культурному середовищі й замість звичних факторів, які дають змогу розуміти оточуючих і функціонувати в суспільстві, натрапляє на незнайомі й незрозумілі фактори. Культурний шок є конфліктом двох культур на рівні індивідуальної свідомості.

Культурологія – галузь знання, пов'язана з вивченням духовної культури суспільства.

Культуротворчість – складова духовної культури суспільства, що служить її збагаченню та демократизації, а також формуванню та утвердженню певної системи цінностей.

Маньєризм (італ. Manierismo, від maniera прийом, манера) – стиль європейського мистецтва XVI-XVII ст., якому притаманні гострі зображально-виражальні дисонанси, ускладненість композицій, деформація пропорцій тощо, породжені кризою Відродження з його тяжінням до універсальності, досконалої завершеності світоглядних систем та художніх форм, перебільшеного антропоцентризму та раціоналізму.

Масова культура – (лат. Massa – коом, кусок + cultura) – явище культури XX ст., яке породжене технічним прогресом, масовим притоком населення у міста, розрухою замкнених сільських общин.

Матріархат – 1. Форма первісного родового суспільства, у якій родові групи утворювалися за спорідненістю по жіночій лінії та з керівною роллю в них жінки; 2. прен., ірон., жарт. Про стан у родині, коли всім керує жінка.

Ментальність – (від лат. mentalis – розумовий, духовний) – світовідчуття, світосприйняття; склад розуму, епоси мислення особистості або суспільної групи; глибинний психологічний рівень індивідуальної або колективної свідомості, сукупність психологічних та поведінкових установок індивіда чи соціальної групи. Менталітет формується під впливом традицій, соціальних інститутів, середовища існування людини. Менталітет об'єднує ціннісні форми свідомості (мораль, релігія філософія тощо) із світом несвідомих психічних станів і визначає цілісний спосіб життя людини.

Метафізичний – 1. Оснований на метафізиці; 2. Абстрактний, відірваний від життя.

Міф – (від гр. mythos – переказ, сказання) – за формою є оповіддю (найчастіше архаїчною) про виникнення та розвиток світобудови, про богів і героїв; за суттю – чуттєво-образним, художньо-метафоричним уявленням про світ, його структуру, закони, сенс (тобто образи міфів найчастіше є узагальненням різних явищ природи і культури). Міфічне відтворення буття тією чи іншою мірою присутнє в культурі протягом усієї її історії. Сучасна людина також не втратила здатності творити міфи і нерідко у специфічно міфічних формах узагальнює явища життя.

Модерн – 1. Стиль у мистецтві (переважно архітектурному та декоративно-ужитковому), для якого характерні експресивність композиції, підкреслення структури, пишність декоративних елементів; 2. Те, що має сучасний вигляд.

Модернізм – це напрям у мистецтві XX ст., для якого характерна відмова від традиційних методів художнього відображення світу.

Натуралізм – 1. Ідеалістична філософська теорія, яка намагається пояснити розвиток суспільства законами природи;

Опера – 1. Вид мистецтва, який ґрунтується на поєднанні слова, сценічної дії та музики, а також твір, який належить до цього виду мистецтва; 2. Театр, де виконують оперні твори.

Оперета – 1. Музично-драматичний комедійний твір, здебільшого розважального характеру, у якому співи і танець поєднуються з розмовним діалогом; 2. Театр, де виконують такі твори.

Панегірик – 1. У Стародавній Греції та Римі – надгробна похвальна промова, яка прославляла подвиги померлого; 2. Похвальний відгук про кого-небудь, або що-небудь, захоплена похвала; 3. Надмірно хвалебний відгук про кого-небудь.

Пантеон (від грец. Pantheon – дослівно всі боги) – 1. Первісно «храм усіх богів» в античних релігіях. З часом термін пантеон став означати сукупність богів будь-якої релігії; 2. У Київській Русі пантеон язичницьких богів створив у 80-х рр. X ст. князь Володимир Великий – так зване «шестибожія Володимира».

Партитура – зведений нотний запис ансамблевої музики для оркестру, хору.

Піктограма – умовний малюнок із зображенням яких-небудь дій, подій, предметів і т. ін., який використовувався в найдавнішому письмі.

Плюралізм – 1. Філософська (метафізична) концепція, відповідно до якої дійсність складається з багатьох самостійних сутностей, що не утворюють абсолютної єдності; 2. Множина рівноправно конкуруючих течій, сил у політиці, ідеології і т. ін.

Позитивізм – 1. Суб'єктивно ідеалістична течія філософії та соціології, що заперечує можливість пізнання об'єктивної дійсності і зводить мету науки до опису і систематизації фактів і явищ, що тлумачаться як комплекс відчуттів та уявлень суб'єкта; різновид антигностицизму; 2. Ставлення до дійсності, яке виходить з досвіду, фактів.

Політеїзм (від гр. «багато» та «Бог») – багатобожжя, віра в багатьох богів. Є характерним для язичництва.

Портал – 1. Архітектурно оформлений вхід до монументального будинку, переважно громадського призначення; 2. Металева рама, яка є частиною опорної конструкції, машинної станини тощо.

Портик – 2. Розміщена перед входом у будинок відкрита галерея, утворена колонами або стовпами, що підтримують перекриття; 2. Паркова споруда з відкритою колонадою замість зовнішньої стіни.

Постмодернізм – напрям, стиль у мистецтві після модернізму.

Просвітництво – період розвитку революційної буржуазної науки і культури в Західній Європі XVII – XVIII ст.

Проторенесанс – етап в історії італійського мистецтва (XI- поч. XVI ст.), що передує добі Відродження. Характеризувався посилення реалістичних тенденцій, орієнтацією на античне мистецтво.

Раціоналізм – 1. Філософський напрям, що відстоює здатність людського розуму пізнавати закони розуму й суспільства; 2. Розсудливе ставлення до життя, розсудливість у вчинках.

Реалізм – 1. Творчий метод літератури і мистецтва, що полягає у правдивому відображенні об'єктивної дійсності, напрям у літературі та мистецтві, представники якого застосовують цей метод; 2. Здатність тверезо оцінювати об'єктивні умови, співвідношення сил та ін.

Ренесанс – 1. Період ідеологічного й культурного розквіту в ряді країн Європи в середні віки (XIV – XVI ст.) внаслідок зародження капіталізму; 2. Архітектурний стиль епохи Відродження, який змінив готичний стиль і перейняв елементи античної архітектури.

Ретроспективний – який містить в собі розгляд минулих подій.

Рококо – архітектурний і декоративний стиль XVIII ст., який виник у Франції; відзначився вишуканістю, складністю форм і вигадливим орнаментом.

Романський стиль – царював у мистецтві середніх віків в Європі з X по XII ст. Це стиль архітектури і образотворчого мистецтва.

Романтизм – 1. Напрямок у європейській літературі і образотворчому мистецтві, який виник наприкінці XVIII – на поч. XIX ст. ; його представники боролися проти канонів класицизму, висували на перший план особу та почуття і використовували у своїй творчості історичні та народно-поетичні теми; 2. Художній метод літератури та мистецтва, пройнятий оптимізмом і прагненням показати в яскравих образах високе призначення людини; 3. Умонастрій, який характеризується ідеалізацією дійсності, мрійливою спонтанністю.

Сегрегація – вид расової дискримінації, який полягає у різних формах відокремлення якої-небудь групи населення за расовою чи етнічною ознакою.

Середньовіччя – історична епоха, яка охоплює час від загибелі Римської рабовласницької імперії (кінець V ст.) до початку капіталізму (середина XVII ст.).

Сецесія – в живописі відступництво, відпадання.

Синкретизм (від гр. *synkretismos* – з'єднання, об'єднання) – злитість, неподільність, що характеризують початковий, нерозвинутий стан чого-небудь. Синкретизм є характерним для первісного періоду розвитку культури.

Синхронний – який відбувається, діє паралельно, який точно збігається з іншими періодично змінними явищами чи процесами; паралельний.

Скульптура – 1. Вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об'ємну або рельєфну форму і виконуються способом витісування, виливання, різьблення, ліплення тощо з твердих або пластичних матеріалів (каменю, металу, дерева, глини тощо); 2. Твір цього виду мистецтва (статуя, бюст, барельєф тощо).

Соборність – властивість за значенням соборний – об'єднаний, неподільний.

Софізм – умовний висновок, що умовно здається правильним, а насправді заснований на навмисне неправильному доборі вихідних засад; словесне плетиво, що вводить в оману.

Соціум – великий колектив людей, спільнота, що характеризується спільністю економічного, соціального і культурного життя.

Стереотип (від гр. *stereos* – твердий і *typos* – відбиток) – 1. Пластинка з точним відтворенням друкарського набору, вживана у друкуванні багатотиражних або часто повторюваних видань; 2. Те, що часто повторюється, стало звичайним, загальноприйнятим і чого дотримуються, що наслідують у своїй діяльності; 3. Упереджені уявлення, хибні образи.

Субкультура – підпорядкована, неосновна культура; часткова культурна підсистема всередині системи базової культури суспільства. Іншими словами, субкультура є частиною всієї культури суспільства або, так би мовити, «культурою в культурі».

Схоластика – 1. Панівний напрям у середньовічній ідеалістичній філософії, представники якого за допомогою філософських положень намагалися обґрунтувати богослов'я; 2. Формальні знання, відірвані від життя й практики; мертва, суха наука.

Сцієнтизм/антисцієнтизм (від лат. *scientia* – знання, наука) – концепція, згідно з якою в усіх сферах досліджень необхідно використовувати методологію природничих наук. Протилежне сцієнтизму антисцієнтизм.

Сюрреалізм (від фр. *surrealisme* – надреалізм) – модерний напрям, один з рухів в художній культурі сучасності, що виник у 20-ті рр. Ідейні основи: філософія інтуїтивізму, східні, містично-філософські вчення, фрейдизм, ідей дзен-буддизму.

Театр – 1. Вид мистецтва, що відображає життя в сценічних діях, виконуваних акторами перед глядачами; 2. Установа, організація, здійснює сценічні вистави; 3. Приміщення, будинок, у якому здійснюються сценічні вистави.

Теологія (від гр. *theos* – Бог і *logos* – учення) – вчення про Бога, богослов'я. Теологія поділяється на історичну (історія церкви, догм, самої теології); систематичну (догматика, апологетика, теологічна етика); практичну (гомілетика, катехетика, літургіка).

Традиція (від лат. *traditio* – передача, розповідь) – історично сформовані звичаї, обряди, норми поведінки, погляди, смаки і т. д., які передаються від покоління до покоління і забезпечують зв'язок різних історичних часів.

Триптих – 1. Композиція з трьох картин, барельєфів, малюнків і т. ін., об'єднаних спільною метою, ідеєю. 2. Поетичний твір із трьох віршів, уривків і т. ін. Об'єднаних спільним задумом. 3. Музичний цикл із трьох п'єс з різними сюжетами, об'єднаних однією ідеєю, темою або драматичним задумом. 4. Складана ікона, що має три стулки.

Фольклор – народна творчість, сукупність музичних, літературних та культурних творів, створених народом.

Фреска – картина, яка написана фарбами (водяними або на вапняному молоці) по свіжій вогкій штукатурці.

Футуризм – формалістичний напрям у мистецтві і літературі на початку ХХ ст., який заперечував реалізм відкидав класичну спадщину, намагаючись зруйнувати всі традиції й прийоми старого мистецтва створенням нового стилю.

Футурологія – галузь наукових досліджень, що охоплює перспективи соціальних процесів; наукове прогнозування майбутнього.

7. Вимоги до написання рефератів з історії культурних локацій своїх населених пунктів

1. Кількість сторінок – від 12 аркушів.
2. Нумерація сторінок починається з третьої, де розпочинається виклад першого розділу.
3. Перша сторінка – *тительна*.
4. На другій сторінці вміщується *зміст* реферату.
5. *Основна частина* – мінімум 8 сторінок (два непропорційні розділи (у розрахунку – 2/3 *тексту основної частини* реферату (орієнтовно 5 сторінок) – фактичний матеріал з історії культурних локацій своїх населених пунктів; 1/3 *тексту основної частини* реферату (орієнтовно 3 сторінки) – можливості застосування матеріалу до роботи в ЗОШ.
6. Структурно реферат повинен ділитися на 5 (п'ять) одиниць: власне змісту реферату; вступної частини (вступу); двох непропорційних розділів, висновків, списку використаної літератури.
7. *Вступ* – дуже важлива складова одиниця реферату, оскільки показує самостійність авторського підходу до роботи. У вступній частині реферату найголовніше вдало сформулювати актуальність теми, розкрити власне бачення автором важливості проблеми. Зазвичай *вступ* при написанні реферату не повинен перевищувати однієї сторінки.
8. При розкритті розділів не варто надмірно деталізувати, акцентувати на другорядних питаннях, подавати інформацію (дати, події), яка побіжно, опосередковано розкриває тему. З іншого боку, при написанні реферату не варто дуже захоплюватися аналізом “фактажу”. Короткі підсумкові узагальнення по розділах слід зробити хіба що наприкінці цих розділів, виділивши для цього один абзац. Розкриваючи розділи, належить пам'ятати, що найголовніше завдання, що стоїть перед автором – максимально широко, але водночас лаконічно висвітлити тему реферату. Наприкінці розділів вартує зробити короткий самостійний висновок (декілька речень). При розкритті розділів іноді (якщо є більш як 10 позицій літератури) роблять поклики на відповідні прочитані книги. Поклики подають у квадратних дужках, де зазначають також сторінки книги, звідки запозичується інформація.
9. Реферат повинен також містити завершальну частину – *висновки*. У них автору належить підвести підсумки реферату. Спробувати, свого роду, дати відповідь на питання – що слідує з пропонованого фактичного матеріалу? Найважливіше аби висновки мали самостійний характер. Як правило, у рефераті висновкова частина не повинна перевищувати одну сторінку. Завершальна частина – список використаної літератури. Узагалі мінімальна кількість позицій літератури для реферату – 5 *позицій*. Літературні позиції повинні бути побудовані за алфавітним принципом.

Взірець змісту:

Вступ.....	3
Розділ I Історія костьолу отців-домініканців у м. Богородчани.....	4
Розділ II. Можливості використання матеріалу у ЗОШ та ліцеях.....	9
Висновки.....	12
Список використаної літератури.....	13

Взірець списку використаної літератури:

1. Коляструк О. А. [Предмет історії повсякденності: історіографічний огляд його становлення у зарубіжній та вітчизняній історичній науці](#). Український історичний журнал. 2007. № 1. С. 174–184.

2.Матеріали польових досліджень. Опитування провів (провела) 12 березня 2023 р. Кушнір Андріана.

3.Удод О. Медійна історія та професійна репутація історика. URL. <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182340/10-Udod.pdf?sequence=1>

4.Удод О. Історія повсякденності як провідний напрям української історіографії. Краєзнавство. 2010. № 3. С. 6–9. URL. <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32065/02-Udod.pdf?sequence=1>

5.Коляструк. О. Історія повсякденності як об'єкт історичного дослідження: історіографічний і методологічний аспекти. Х.: Видавництво «Курсор». 2008. 122 с.

8. Хронологічна таблиця. Найголовніші культурні події в Україні

- 988 – прийняття християнства в Києві.
 989–996 – будівництва Десятинної церкви.
 990–992 – заснування митрополії в Києві.
 1015–1054 – князювання Ярослава Мудрого.
 1016 – створення "Руської правди".
 1017–1037 – будівництво Софійського собору. При Софійському соборі створена перша на Русі бібліотека. 1037 – збудовано Золоті ворота.
 1051 – заснування Києво-Печерської Лаври.
 1051 – висвячення київським митрополитом Іларіона – першого не-грека.
 1051 – "Слово про закон і благодать" митрополита Іларіона – похвала Володимирі Великому і Ярославу Мудрому.
 1054 – завершення розколу християнства на православ'я та католицизм.
 1056–1057 – "Остромирово Євангеліє".
 1073–1078 – будівництво Успенського собору Києво-Печерської Лаври.
 1096 – "Повчання дітям" Володимира Мономаха.
 1108–1113 – будівництво Михайлівського Золотоверхого собору Михайлівського монастиря.
 1113 – "Повість временних літ".
 1185 – "Слово о полку Ігореве".
 1250 – заснування Львова.
 1439 – засновано Львівське братство при церкві Успіння Богородиці.
 1550–1620 – Іван Вишенський.
 1556–1561 – "Пересопницьке Євангеліє".
 1564 – заснування друкарні І.Федорова в Москві.
 1573 – заснування друкарні І.Федорова у Львові.
 1574 – І.Федоров надрукував перші в Україні книги "Апостол" та "Буквар".
 1578 – заснування Острозької колегії.
 1580–1581 – "Острозька біблія" І.Федорова, надрукована в Острозькій типографії.
 1583 – помер І. Федоров.
 1586 – заснування Львівської братської школи.
 1596 – Берестейська унія.
 1596–1647 – Петро Могила.
 1615 – заснування Київського Богоявленського братства та братської школи.
 1632 – заснування Києво-Могилянської Колегії.
 1661 – заснування Львівського університету.
 1685 – перехід української православної церкви під зверхність Московського патріархату.
 1687 – заснування Слов'яно-греко-латинської академії в Москві.
 1722–1794 – Г.С.Сковорода.
 1769–1838 – І.П.Котляревський.
 1798 – надрукована "Енеїда" І.Котляревського.
 1805 – заснування Харківського університету та Кременецького ліцею.
 1809 – в Одесі відкрито перший в Україні оперний театр.
 1814–1861 – Т.Г.Шевченко.
 1817 – заснування Ришельєвського ліцею в Одесі.
 1834 – заснування Київського університету.
 1837 – у Будапешті видано "Русалку Дністрову".
 1840 – надруковано "Кобзар" Т.Шевченка.
 1861–1862 – видання в Петербурзі першого українського громадсько-політичного та літературного журналу "Основа" українською мовою.
 1863 – Валуєвський циркуляр.
 1863 – М.Вербицький написав музику на слова П.Чубинського "Ще не вмерла Україна".
 1865 – заснування Новоросійського університету в Одесі.

- 1875 – заснування малювальної школи М.Мурашка у Києві.
1876 – Емський указ.
1887 – споруджено оперний театр в Одесі.
1890 – засновано Товариство південно-російських художників в Одесі.
1892 – створено Наукове товариство ім. Т.Шевченка у Львові.
1904 – заснована Київська музично-драматична школа М.Лисенка.
1917 – відкриття Української Академії Мистецтв у Києві.
1918 – відкриття Української Академії наук.
1922 – створення в Києві театру "Березіль" Леся Курбаса.
1923–1933 – радянська українізація
1925 – заснування Одеської Держдрами.
1926–1929 – робота О.Довженка на Одеській кінофабриці ВУФКУ.
1930 – процес СВУ
1933 – самогубство Скрипника та Хвильового.
1946–1948 – ідеологічні кампанії "ждановщина".
1947–1951 – псевдонаукові сталінські дискусії.
1956 – початок хрущовської відлиги.
1964 – пожежа в державній бібліотеці АН в Києві.
1965 – перша хвиля арештів дисидентів.
1970 – загибель художниці Алли Горської.
1979 – загибель композитора Володимира Івасюка.
1989 – ухвалення Закону про державний статус української мови.
1991 – здобуття Україною незалежності.
1992 – Верховна Рада України ухвалила Основи законодавства про культуру.
1992 – Всеукраїнський православний собор ухвалив рішення про об'єднання Української православної та УАПЦ в єдину УПЦ КП. Головою обрано патріарха Мстислава, заступником – митрополита Філарета.
1995 – помер видатний український письменник Олесь Гончар.
1995 – Помер Святійший патріарх Київський і всієї Руси-України Володимир (Романюк).
1999 – помер видатний оперний співак Анатолій Солов'яненко
2012 – помер видатний актор Богдан Ступка
2018 р. – Об'єднавчий собор православних церков. Утворення Православної Церкви України (ПЦУ)
2019 р. – Надання томосу про ПЦУ.

9. Програмові вимоги до заліку з дисципліни:

1. Культура як суспільне явище.
2. Риси та ознаки української культури
3. Культурні процеси на території України в давні часи
4. Ознаки культури Середньовіччя.
5. Архітектура Київської Русі. Свята Софія.
6. Живопис Київської Русі. Мозаїки. Фрески. Книжкова мініатюра.
7. Література. «Слово про Закон і благодать». «Повчання дітям Володимира Мономаха».
8. Освіта Київської Русі.
9. Соціокультурна ситуація в Західній Європі епохи Відродження
10. Духовна експансія Польсько-Литовської держави та Речі Посполитої
11. Ідеї Ренесансу та Реформації в українській культурі
12. Архітектура історичної доби. Хотин, Кам'янець-Подільський, «Чорна кам'яниця», Вежа Корнякта.
13. Початок українського книгодрукування. Юрій Дрогобич-Котермак.
14. Розвиток літописання. Пересопницьке Євангеліє.
15. Література. С.Кленович. С.Оріховський-Роксолан.
16. Полемічна література. І.Вишенський. М.Смотрицький.
17. Освіта історичної доби. Єзуїтські колегії. Острозький колегіум (академія).
18. Скульптура і живопис історичної доби.
19. Прагнення духовного єднання українського народу. Духовні осередки в Україні XIV – першої половини XVII ст.
20. Культурні парадигми в Західній Європі та Росії XVII–XVIII ст.
21. Умови розвитку та особливості української культури другої половини ХУП – XVIII ст.
22. Розвиток освіти. Києво-Могилянська колегія (Академія).
23. Розвиток літератури. І.Галятовський; Л.Баранович; С.Дівович; Ф.Прокопович. Козацькі літописи. Літопис Самовидця. Літопис Г.Грабянки. Літопис С.Величка.
24. Філософія історичної доби. Г.Сковорода.
25. Музична культура доби. М.Березовський. Д.Бортнянський. А.Ведель.
26. Архітектура барокальної доби. Андріївська церква. Маріїнський палац.
27. Особливості європейської і російської культури XIX ст.
28. Проблеми і суперечності розвитку української культури XIX ст.
29. Освіта історичної доби. Харківський і Київський університети.
30. Нова українська література. І.Котляревський. Г.Квітка-Основ'яненко.
31. Образотворча спадщина. Т.Шевченко; Д.Левицький; О.Венеціанов; М.Ге.
32. Розвиток науки. О.Ляпунов; М.Бекетов; І.Пулюй; І.Мечников.
33. Особливості європейської і російської культури XIX ст.
34. Проблеми і суперечності розвитку української культури XIX ст.
35. Освіта історичної доби. Харківський і Київський університети.
36. Нова українська література. І.Котляревський. Г.Квітка-Основ'яненко.
37. Образотворча спадщина. Т.Шевченко; Д.Левицький; О.Венеціанов; М.Ге.
38. Розвиток науки. О.Ляпунов; М.Бекетов; І.Пулюй; І.Мечников.
39. Художня література. І.Франко. П.Мирний. І.Нечуй-Левицький, Леся Українка.
40. Театральне мистецтво. М.Кропивницький; І.Карпенко-Карий; М.Садовський.
41. Музичне мистецтво. М.Лисенко; К.Стеценко.
42. Особливості світової культури XX ст.
43. Ознаки культури СРСР.
44. Становище української культури доби Української Революції 1917–1921 рр.
45. Національне відродження 1920-х рр. Політика «українізації». Літературний процес. ВАПЛІТЕ.
46. Театр «Березіль». Кіномистецтво. О.Довженко.
47. Образотворче мистецтво.

48. Архітектура і скульптура Радянської України міжвоєнтя.
49. Українська радянська культура другої половини ХХ ст.
50. Становище української культури доби Другої світової війни.
51. Становище української культури в умовах «хрущовської відлиги». Освіта. Література. Живопис.
52. Становище української культури в умовах «брежнєвського застою». Кіномистецтво. Музика і Театр.
53. Технізація доби. Епоха інформації
54. Явище гендеру. Ювенальна юстиція ЛГБТ-ідеологія
55. Розвиток української культури доби державної незалежності
56. Розвиток української музики. Кіномистецтво. Література. Театр.

10. Завдання до самостійної роботи:

1. Що запозичили слов'яни від античної грецької культури? Що таке теракоти і фрески?
2. Вплив Візантійської імперії на розвиток культури Київської Русі.
3. Релігійні вірування давніх слов'ян.
4. Роль монастирів у поширенні культури України-Русі.
5. Історичне значення прийняття на Русі християнства візантійського обряду. Які його позитивні та негативні риси?
6. Архітектура Київської Русі.
7. Культурне та історичне значення "Руської Правди".
8. Досягнення культури Київської Русі за часів Ярослава Мудрого.
9. В чому суть Берестейської унії, коли вона відбулася?
10. Роль гетьмана П.Конашевича-Сагайдачного в галузі української культури.
11. Яке було завдання та значення полемічної літератури в Україні?
12. Всесвітньо-історичне значення творчості Г. Сковороди.
13. Яке значення мала творчість Березовського, Бортянського, Веделя?
14. Дайте характеристику творчості Левицького.
15. Дайте характеристику вертепу.
16. Зміст Валуєвського циркуляру та Емського указу?
17. Історичне значення діяльності та наукового доробку М.Максимовича.
18. Політичне та історичне значення творчості І.Котляревського.
19. Світове значення творчості Т.Шевченка.
20. Історичне значення "Русалки Дністрової".
21. Українські мотиви в творчості М.Гоголя.
22. Яке значення мала творчість І.Франка, Л.Українки?
23. Дайте характеристику творчості П.Куліша.
24. Ким і коли була створена перша українська опера?
25. Світове значення концертної творчості С.Крушельницької та О.Кошиця.
26. Значення діяльності та творчості М.Лисенка.
27. Хто з українських малярів-імпресіоністів став широко відомим у Західній Європі?
28. В чому суть політики українізації Центральної Ради та уряду гетьмана П.Скоропадського?
29. Коли і ким була заснована Всеукраїнська Академія Наук?
30. Внесок в науку Володимира Вернадського.
31. В чому суть, головні етапи та наслідки політики радянської українізації.
32. Символісти та футуристи в Україні.
33. Що ви знаєте про українську діаспорну літературу?
34. Яке було значення та наслідки літературної дискусії в Україні 20-х років?
35. Коли і як було запроваджено сталінський метод соцреалізму, як єдиний творчий метод в літературі та мистецтві?
36. Значення творчості О.Довженка?
37. Коли була створена УАПЦ, хто був її першим митрополитом? Коли вона була ліквідована?
38. Доля української інтелігенції, яка опинилася під німецькими окупантами?
39. Яке значення мала "хрущовська відлига" для української культури?
40. Труднощі української культури на сучасному етапі?

11. Тести до заліку з історії української культури (зразок):

1. З латинської мови термін "cultura" означає:

```
{
оброблення;
мораль;
цивілізація;
розвиток
}
```

2. Першим для характеристики свідомо цілеспрямованої сукупної діяльності людей, "поліпшення природи", що спричиняє зміну життя використав поняття "культура":

```
{
релігійний мислитель Августин Блаженний
давньоримський політик і філософ Марк Тулій Цицерон
український філософ Г. Сковорода.
Німецький юрист і політичний мислитель С. Пуфендорф
}
```

3. Віднайдіть помилку. Найбільш вагомими архетипами українського народу вважаються:

```
{
архетип Матері, який є уособленням Землі, України, Жінки;
архетип домінування майбутнього над минулим;
архетип обрядовості, що пов'язаний з орієнтацією на традиційні дії, налаштовують на збереження і відтворення звичного та сталого;
архетип долі, за яким вона визнається сильнішою за розум.
}
```

4. Віднайти помилку. В українському менталітеті найбільш яскраво простежується:

```
{
домінування інтелекту і волі над емоціями та почуттями;
кордоцентризм, що виявляється у прагненні жити, діяти за покликом серця;
екзекутивність. Пов'язана з домінуванням у психіці жіночого начала;
антеїзм, що зумовлює формування відчуття спорідненості з рідною землею.
}
```

5. Віднайдіть помилку. В єдиний культурний тип привласнювальну та виробляючу діяльність доби первісності об'єднують основоположні риси культури цього періоду.

```
{
синкретизм – нерозчленованість, первинне "нерозрізнення" людини та природи;
гомогенність – однорідність. Єдиною для всіх була цінність виживання спільноти;
система табу – декларативних заборон (що дали імпульс формуванню основ моралі в подальшому). Найдавнішими були табу на інцест, канібалізм, певні типи поведінки, певну їжу та напої, одяг і прикраси, вимовляння певних слів і виразів – того, що за уявленнями доби могло порушити встановлені норми буття;
теоцентризм – віра в єдиного Бога.
}
```

12. Рекомендована література:

1. Александров А. В. Старокиївська агіографічна проза IX – першої третини XIII ст. О., 1999.
2. Александрович В. Мистецтво Галицько - Волинської держави. Л., 1999.
3. Александрович В. Українське малярство XIII – XV ст. Л., 1995.
4. Архітектура Львова / Уклад. С . П.Костюк. К., 1988.
5. Білецький П. О. Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво другої половини XVII – XVIII століть. К., 1989.
6. Букач В. М., Бакланова Н. М. Історія української культури. Словник- довідник: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти. Одеса: вид. Букаєв В. В., 2021. 216 с
7. Брижицька С. « Я не одинокий...». Національне самоствердження Тараса Шевченка та його вплив на становлення національної ідентичності українців (друга чверть XIX – середина 20- х років XX ст.). Черкаси, 2006.
8. Вечірко Р.М. Українська та зарубіжна культура: [навч.-метод. посіб.] / Р.М. Вечірко, О.М. Семашко, В.В. Олефіренко, Д.Ю. Кобринський. – К: КНЕУ, 2003. 368 с.
9. Висоцький С . О. Золоті ворота в Києві. К., 2000.
10. Висоцький О.Ю. Історія української культури: Навчальний В 53 посібник. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2009. – 130 с. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vysotskyi_Oleksandr/Istoriia_ukrainskoi_kultury.pdf
11. Витвицький В. Максим Березовський: життя і творчість. Л., 1995.
12. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Історія української культури: Навчально- методичний посібник. Для студентів усіх напрямів підготовки університету. Херсон, 2014. 85 с.
13. Греченко В. А. Історія світової та української культури з тестовими завданнями: довідник для школярів та студентів / В. А. Греченко, І. В. Чорний. – К.: Літера ЛТД, 2009. 416 с.
14. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX ст. К., 1996.
15. Іванова К. А. Історія світової та української культури. Кредитномодульний курс: навч. посіб. для студ. вищ. навч. зал. / К.А. Іванова, А.П. Лантух, Г.О. Харіна та ін. Х. : НВаУ : Золоті сторінки, 2012. 520 с.
16. Історія української культури / В.О. Колосюк ,С.Б. Буравченкова ,С.І. Береговий та ін.: Навчально-методичний посібник. К.: НУХТ, 2010 р. 183 с. Режим доступу: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10586/1/031-11A.pdf>
17. Історія української культури: Курс лекцій (під загальною редакцією доктора історичних наук С.О.Костишевої. – К.: ІВЦ „Видавництво „Політехніка”, 2010. – 334 с. Режим доступу: [https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/21023/1/Pidruchnyk\(Final12\)-3.pdf](https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/21023/1/Pidruchnyk(Final12)-3.pdf)
18. Історія української культури: навчальний посібник для студентів і курсантів вищих навчальних закладів МВС України / авт. кол.; за ред. М.П. Гетьманчука. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 348 с. <http://surl.li/nebwy>.
19. Історія української культури: курс лекцій / О. В. Ліхолат, П. А. Дігтяр, С. Ю. Боева; під аг. ред. С. О. Костишевої. – К.: НТУ «КПІ», 2010. – 336 с.
20. Історія української культури: навч. посіб. Для студентів усіх спеціальн.: у 2-х ч. – Ч.1: Становлення та особливості української культури / О.О. Петутіна, О. В. Голозубов, Г.В. Буряк [та ін.]; за ред. О.О. Петуніної. – Харків: НТУ «ХПІ», 2011. – 132 с.
21. Історія української культури: курс лекцій / Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. – Х.: Вид-во «ФІНН», 2010. – 408 с. 11
22. Історія української культури [текст] Навч. посіб. /за ред. О. Ю. Павлової – 2-ге вид. перероб. та доп.— К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 340 с.
23. Історія української культури: навч. посіб. / О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, І. В. Грищенко; за ред. О. Ю. Павлової. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 408 с.
24. Калакура Я.С. Українська культура: цивілізаційний вимір. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. 496 с.

25. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: Підручник. 3-тє видання. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 584 с.
26. Культурологія: історія і теорія світової культури ХХ століття: Навч. посіб. / Під ред. Л.І.Кормича, В.В.Багацького. Х., 2003.
27. Культурологія: теорія та історія культури: Навчальний посібник. Вид. 3-тє, перероб. та доп./За ред. І. І. Тюрменко. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 370 с.
28. Наулко В.І. Культура і побут населення України: [навч.посіб.] / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко, Т.В. Косьміна. К.: Либідь, 1991. 232 с.
29. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К., 1997.
30. Павлова О., Мельничук Т. Історія української культури: навчальний посібник. 2-ге вид. перероб. та доп. К.: «Центр навчальної літератури», 2019. 340 с.
31. Пальм Н. Д. П14 Історія української культури : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с. (Укр. мов.). <http://surl.li/aevoj>.
32. Пашук А.І. Українська церква і незалежність України. Л., 2003.
33. Передерій І.Г. Історія української культури: навч. посіб. для студентів усіх напрямів підготовки денної та заочної форм навчання. Полтава: ПолтНТУ, 2015. 274 с.
34. Попович М. Нарис історії культури України. К., 1998.
35. Сушко А.І. Історія української культури : навч.-метод. посібник / А.І. Сушко, Т.М. Краснопольська. – Одеса : Фенікс, 2018. 62 с. (Сер. «Навчально-методичні посібники»). <http://surl.li/nebzy>.
36. Українська і світова культура: Навч. посіб. К., 2002.
37. Українська та зарубіжна культура: Підручник /За ред. В. О. Лозового. Харків: Одіссей, 2006. 376 с.
38. Уліщенко А. Б. Хрестоматія з історії української культури: Матеріали для самостійної роботи студентів. К.: НПУ, 2014. 510 с.
39. Шабанова, Ю.О., Тарасова, Н.Ю., Дичковська, О.Я. Історія української культури. [Текст]: Навчальний посібник для студентів усіх Ш 12 спеціальностей денної та заочної форм навчання / Ю.О.Шабанова, Н.Ю.Тарасова, О.Я. Дичковська. Дніпропетровськ: 2012. 141 с. <http://surl.li/chgve>.
40. Шейко В.М. Культура. Цивілізація. Глобалізація. Х., 2001.
41. Шейко В. М., Білоцерківський В. Я. Історія української культури: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2013. 271 с.
42. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури: навч. посіб. – К.: Кондор, 2010. 360 с.

Для нотаток:

Навчально-методичний посібник

**для студентів денної та заочної форми навчання, які навчаються за спеціальністю 032
“Історія та археологія”**

Єгрешій Олег Ігорович

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри історії України і методики викладання історії Факультету історії, політології і міжнародних відносин. Протокол № 1 від 26 серпня 2024 р.

Підписано до друку 30.10.2024 р.

Формат 60x84 1/16. Умов. друк. арк. 1,62

Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».

Друк цифровий. Замовлення № 132

Тираж 30 примірників.

Видавець Кушнір Г.М.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів

видавничої продукції: серія ІФ № 31 від 26.01.2009 р.

76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шота Руставелі, 1.

тел. (099) 700-47-45, e-mail: kgm.print@i.ua